

Professionellt gränsarbete

– socionomexemplet

Andreas Liljegen

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för socialt arbete

Skriftserien 2008:2

Institutionen för socialt arbete

Göteborgs universitet

© Andreas Liljegen

Tryck: Intellecta Docusys, Västra Frölunda 2008

ISBN 978-91-86796-70-9

ISSN 1401-5781

Professionellt gränsarbete

- socionomexemplet

Andreas Liljegen

Abstract

Title: Professional boundary work: Social workers in Sweden.

Author: Andreas Liljegren

Key words: Boundary work, profession, professionalization, social work, occupational professionalism, organizational professionalism, metaphor, privatization, sociology of professions.

Distribution: University of Gothenburg, Department of Social Work, P. O. Box 720,
S – 405 30 Göteborg

ISBN 978-91-86796-70-9

ISSN 1401-5781

The focus of this thesis is on boundary work both as a phenomenon and a theoretical tool, and consists of the manuscripts of four articles and an introduction. One way of perceiving professions is in terms of a landscape metaphor. In this perception of professions, boundaries and boundary work define and separate professional groups by means of dividing social space into sections, over which different groups struggle to establish and maintain control. Different actors make claims on a specific set of boundaries and, in this way, boundary work can be described as either an implicit or an explicit claim-staking activity. The first article, *Key metaphors in the sociology of professions: Occupations as hierarchies and landscapes* is written in English and offers a comparison between the landscape metaphor and another way of perceiving professions, that of the hierarchy metaphor. If boundaries and boundary work are the most central concepts in the landscape metaphor, *closure* plays a similar role in the imagery of hierarchies. One conclusion drawn in relation to the two metaphors is that, whilst the landscape provides a finer-tuned theoretical tool, an advantage with the hierarchy metaphor is that it has stronger rhetorical clout.

The focus of the second article, which is written in Swedish, is on professional boundary work conducted in a Swedish social welfare department between two groups of qualified social workers, and analyses a specific example of intra-professional boundary work. Among

the conclusions is that both groups make different claims in the conduct of relational and motivational work carried out from a holistic perspective.

The third article, *Pragmatic professionalism: Micro level discourse in social work*, focuses on boundary work in relation to two ideal types of logic; occupational and organizational professionalism. Perhaps the most important difference between these logics is that, in occupational professionalism, authority is built on trust in the professionals' education and ethics, whilst in organizational professionalism it is grounded in regulation and control expressed, for example, in rules, regulations and routines. The article deals with how two groups of social workers in Swedish welfare departments position themselves in relation to these logics. Among the conclusions is that the groups relate to the logics in a pragmatic way, making claims on the occupational professionalism but, at times, falling back on organizational professionalism.

The fourth and final article, *The heroine and the capitalist: The professions' debate about privatization of Swedish social work*, analyzes boundary work conducted in four professional social work journals in the context of debate about privatization. The debate can be described as a struggle with a professional ambivalence towards privatization. This ambivalence is, for instance, evidenced in the metaphorical descriptions of those involved as either heroines or capitalists.

Innehållsförteckning

Abstract	2
Publikationslista	6
Kapitel 1. Inledning	7
Avhandlingens syfte och innehåll	10
Socionomernas professionella liv	11
Kapitel 2. Forskning om yrkesgrupper – från professionsdefinitioner till professionen i organisationen	18
Historien	18
Samtiden	21
Kapitel 3. Organisationen och dess betydelse	27
Organisationen som rationellt system	28
Organisationen som naturligt system	30
Organisationen som förhandlad ordning	31
Kapitel 4. Att studera språket och språkliga konstruktioner	34
Diskursanalys, metaforanalys och kvantitativ innehållsanalys	34
Metod och materialval	37
Analytiska förhållningssätt	41
Kapitel 5. Sammanfattning av avhandlingens artiklar	45
Key metaphors in the sociology of professions: Occupations as hierarchy and landscape	45
Byråkrater flummare och andra: Om mikropolitiska konstruktioner på socialkontor	47
Pragmatic professionalism: Micro level discourse in social work	49
The heroine and the capitalist: The professions debate about privatization of Swedish social work	51
Kapitel 6. Avslutande reflektioner	54
Referenser	58

Tack!

Ett flertal personer och organisationer har bidragit till att denna avhandling varit möjlig att färdigställa. Jag vill därför i bokstavsordning tacka:

Adlerbertska stipendiefonden, Agnes Liljegren, Anja Ryne, Ann Kullberg Liljegren, Annelie Zetterdahl, Birgitta Stangertz, Carina Carlun, Daniel Uhnöo, David Urwitz, Elin Liljegren, Ewa Lindblad, Forskningsrådet för arbetsliv och samhälle (FAS), Gustav Svensson, Hedieh Mokhtari, Ingegerd Franzon, Jerker Liljegren, Joel Kullberg, Karin Lindberg Wedne, Karolina Parding, Kerstin Liljegren, Kristin Liljegren, Lars Rönmark, Leila Billquist, Liz Frost, Lotta Nilsson, Maria Klamas, Marit Grönberg Eskel, Pirjo Ledesund, Samuel Liljegren, Viveca Enander, övriga kollegor på Institutionen för socialt arbete i Göteborg samt 30 intervjuade socialsekreterare i Göteborgsregionen.

Jag vill dessutom särskilt tacka Annika Hedberg för ambitiös korrekturläsning, Alastair Henry för engelsk språkgranskning samt Rafael Lindqvist, Monica Nordström och Sirpa Wrede för värdefulla kommentarer i avhandlingsarbetets slutskede.

Men mest av allt vill jag tacka Staffan Höjer och Peter Dellgran för generös och skarp handledning i det akademiska livets kognitiva och sociala frågor.

Dirhuvden, Anten, augusti 2008

Andreas Liljegren

Publikationslista

- 1) *Key metaphors in the sociology of professions: Occupations as hierarchy and landscape.* Inskickad till Current Sociology.
- 2) *Byråkrater, flummare och andra: Om mikropolitiska konstruktioner på socialkontor.* Publicerad i Socionomens Forskningssupplement 2008 (23) 15-27.
- 3) *Pragmatic professionalism: Micro level discourse in social work.* Inskickad till Knowledge, Work and Society.
- 4) *The heroine and the capitalist: The professions' debate about privatization.* Accepterad: European Journal of Social Work.

Kapitel 1. Inledning

“[The] ...aim was to discover patterns of interaction and mechanisms of control, the things over which people in a line of work seek to gain control, the sanctions which they have or would like to have at their disposal, and the bargains which were made – consciously or less consciously – among a group of workers and between them and the other kinds of people in the drama of their work.” (Hughes, 1994, s. 68)

När Hughes reflekterar över sin forskargärning konstateras att han på 1930-talet började formulera frågor kring yrkesgrupper. Hughes inflytande består i att han ville lämna det tidigare professionsforskningen intresserat sig för, bland annat frågor kring hur begreppet profession skulle definieras. Istället gick han i bräschen för studier av yrken utifrån den så kallade Chicagoskolan som ville närma sig yrkesutövares vardag (Abbott, 1997; Gerhardt, 2000). I ovanstående citat formuleras flera av grundtankarna från avhandlingen. För det första utgår denna sammanläggningsavhandling från ett *aktörsperspektiv* som handlar om att analysera språkliga interaktionsmönster, alltså om vem som säger vad, var, när, hur och varför. Som bekant kan språk studeras på flera sätt och ur flera teoretiska perspektiv. Huvudsakligen utgår avhandlingen från ett diskursanalytiskt perspektiv men kvantitativ innehållsanalys och metaforanalys används också.

För det andra handlar avhandlingen om *kontroll*, den möjlighet att styra sina arbetsuppgifter som yrkesutövare strävar efter. Att ha kontroll över en viss typ av arbetsuppgifter brukar i de här sammanhangen kallas för jurisdiktion (Abbott, 1988). Anspråk på jurisdiktion görs framförallt på tre arenor, på arbetsplatsen, i media och i det juridiska systemet. I media och i det juridiska systemet skapas mer allmänna och generella uppfattningar av jurisdiktionen som sedan behöver konkretiseras på arbetsplatserna. Att göra anspråk på ett yrkesfält innebär att en yrkesgrupp vill ha rätt att utföra ett antal arbetsuppgifter som de anser tillhör dem. Anspråken kan handla om att vissa arbetsuppgifter konstrueras som önskvärda eller icke önskvärda (det senare även kallat dirty work). Anspråken kan också handla om att en exklusiv yrkesutövning eftersträvas eller att yrkesfält delas mellan flera yrkesgrupper som då

gemensamt har tillträde till att utföra viss yrkesutövning. Kontroll över ett yrkesfält uppnås bland annat genom att i språket legitimera att vissa arbetsuppgifter skall utföras av en yrkesgrupp. Till detta kan yrkesgrupper ha olika sociala kontrollmekanismer där den starkaste formen utgörs av den statliga legitimationen där arbetsuppgifterna skyddas och sanktioneras genom lagstiftning. För det tredje handlar avhandlingen om professionella grupperingars *inre relationer* alltså hur olika segment (eller grupperingar) inom en och samma yrkesgrupp relaterar till varandra. I den professionsteoretiska debatten diskuteras ibland frågan att professioner betraktas som alltför enhetliga grupperingar, men det har ändå varit förhållandevis ovanligt att studera grupperingars interna samspel (Brante, 1990; Bucher & Strauss, 1961).

Den som närmast följt i Hughes fotspår av de mer samtida professionsteoretikerna torde vara Abbott som enligt egen utsago lånar de centrala delarna av sin teori från Hughes (Abbott, 1988 s. XV). Abbotts egna bidrag kan sägas vara en syntetisering av Hughes där han för in dennes grundtankar om att professionella eftersträvar kontroll över arbetet i en landskapsmetafor där gränser görs till ett centralt begrepp. Gieryn (1983) har i samma anda formulerat begreppet gränsarbete (boundary work). I all korthet handlar gränsarbete om hur professionella grupperingar konstruerar gränser, bland annat för att göra anspråk på och skydda en viss typ av yrkesutövning. Gränsarbete aktualiseras och tydliggörs framförallt i friktionsytorna mellan olika yrkesgrupper men också inom yrkesgrupper, alltså både externt och internt. Friktionsytorna har på senare år blivit mer påtagliga, dels för att den ökade specialiseringen inneburit en fragmentisering av de etablerade yrkesgrupperna och dels för att de omfattande kraven på samverkan i den offentliga sektorn har knutit olika yrkesgrupper närmare varandra (Scott, 2008). Gränsarbete är något som alla yrkesutövare bedriver dagligen i sin verksamhet bland annat för att bestämma en arbetsdelning. Gränsarbete bedrivs på alla nivåer från enskilda yrkesutövare på arbetsplatserna till de företrädare som har till uppgift att ta tillvara yrkesgruppers intressen. På alla nivåer får yrkesutövare dessutom ta konsekvenserna av andras gränsarbete i form av andras anspråk på vem som skall göra vad. Gränsarbete är således en process som alla yrkesutövare är involverade i och inte kan stå utanför. Av den anledningen är det särskilt intressant att fördjupa förståelsen av hur dessa processer går till, vad som påverkar gränsarbetet och vilka konsekvenser det får. Föreliggande avhandling försöker att ge några av svaren på de frågorna.

Denna avhandling handlar om en grupp yrkesutövare som kallas för socionomer. Socionom blir man i Sverige i dagsläget efter sju terminers studier vid lämplig högskola eller universitet men det är möjligt att samordningen av de europeiska utbildningssystemen (den så kallade Bolognaprocessen) kommer att förändra detta. En viktig arbetsuppgift för socionomer är och har varit att hjälpa människor i socialt utsatta situationer men arbetsfältet är betydligt bredare än så och omfattar bland annat ett mer allmänt människobehandlande och administrativt arbete. De främsta arbetsgivarna för socionomer i Sverige har varit den offentliga sektorn även om det på senare år har skett en mindre förskjutning mot socialt arbete i privata former.

I korthet kan alltså sägas att denna avhandling behandlar professionella gränser och professionellt gränsarbete. Åtminstone två saker skiljer den från mittfåran i professionsforskningsammanhang. För det första har avhandlingen fokus på hur aktörer genom språket gör anspråk på ett professionellt territorium och för det andra på den interna konkurrensen mellan intraprofessionella grupper. Det som gör socionomfallet särskilt intressant att studera är spänningsfältet mellan att å ena sidan utgöra en etablerad yrkesgrupp på arbetsmarknaden men att å andra sidan sakna en samhällelig sanktion i form av statlig legitimation. Bristen på samhällelig sanktion innebär att socionomernas språkliga (eller diskursiva) kontrollmekanismer får en särskilt viktig roll.

Avhandlingens syfte och innehåll

Avhandlingens övergripande syfte är att utifrån socionomexemplet (1) utforska professionellt språkligt gränsarbete, alltså hur professionella konstruerar gränser mot varandra i språket. Syftet är framförallt att beskriva och analysera intraprofessionellt gränsarbete, alltså hur olika segment tillhörande samma yrkesgrupp relaterar till varandra. Avhandlingen syftar dessutom till att (2) studera hur professionella grupperingar språkligt legitimerar hur ett yrkesfält skall organiseras, framförallt hur de förhåller sig till förändringar som privatisering eller organisationens påverkan på yrkesutövningen. De mer specifika syftena för varje artikel är enligt följande:

- 1) *Key metaphors in the sociology of professions: Occupations as hierarchy and landscape* är en jämförande analys mellan två dominerande begreppsapparater som används för att analysera yrkesgrupper. Artikeln syftar till att beskriva och analysera två av de dominerande metaforerna inom professionssociologin: yrkesgrupper betraktade som ett *landskap* eller som en *hierarki*. Artikeln handlar inte om hur olika aktörer verkligen bedriver gränsarbete utan om gränsarbete som begrepp. Denna artikel kan ses som avhandlingens professionsteoretiska del.
- 2) *Byråkrater, flummare och andra: Mikropolitiska konstruktioner på socialkontor* är en mikropolitisk analys av talat gränsarbete mellan två segment av socionomer på socialkontor. Syftet med artikeln är att beskriva och analysera intraprofessionellt gränsarbete i talet om varandra och respektive gruppers arbete.
- 3) *Pragmatic professionalism: Micro level discours in social work* tar sig an samma empiriska material som artikel 2 och syftar till att beskriva och analysera gränsarbete utifrån två idealtypiska logiker: yrkes- respektive organisationsprofessionalism. I yrkesprofessionalism konstrueras legitimitet hos de professionella bland annat i kraft av deras utbildning och etiska regler medan organisationsprofessionalismen bygger legitimiteten hos professionella på dokumenterbara resultat och organisatorisk kontroll av de anställda (Evetts, 2006b, 2007). Denna artikel kan sägas analysera spänningar som yrkesgrupper behöver förhålla sig till mellan å ena sidan en professionslogik och å andra sidan organisationens logik. Artikeln försöker svara på frågor om hur grupperna relaterar till dessa logiker och vad logikerna innebär på den mikropolitiska nivån.

- 4) I *The heroine and the capitalist: The professions' debate about privatization* analyseras gränsarbete i skriven eller textbaserad form. Artikelns syfte är att studera internt och externt gränsarbete i debatten om privatisering av socialt arbete under en 20 års period i fyra fackföreningsägda tidskrifter.

Att skriva en avhandling genom att lägga samman ett antal texter har både för- och nackdelar. Bland fördelarna kan nämnas möjligheten att skriva olika texter riktade och publicerade med olika läsargrupper i åtanke. Bland nackdelarna hör en uppenbar risk för upprepningar när fristående texter skall länkas samman. Dessutom gör det korta artikelformatet det svårt att utveckla och fördjupa resonemang. Avhandlingen består alltså av fyra artiklar som inleds och introduceras av den så kallade kappan. Kappans syfte är dock inte enbart att fungera som inledning utan utgör också en möjlighet att utveckla delar som det korta artikelformatet inte tillåtit.

Sammanfattningsvis kan sägas att artiklarna handlar om *professionella grupper*, om de offentliga *välståndsanslag* som socionomer verkar inom och om *språkets roll* i denna kontext. Kappan består därför av en professionsteoretisk del, en organisationsteoretisk del samt en del som handlar om språket och hur det kan studeras. Eftersom avhandlingens centrala professionsteori finns formulerad i artikel 1 ges kappan istället en doktrinhistorisk prägel exemplifierad utifrån socialt arbete. I det organisationsteoretiska avsnittet presenteras framförallt tre perspektiv: organisationen som rationellt system, som naturligt system och som en förhandlad ordning. Avsnittet innehåller också vissa professionsteoretiska inslag. I avsnittet om språket redogörs för språkets betydelse i ett professionsteoretiskt perspektiv och hur språket kan studeras. Diskursanalys utgör den huvudsakliga metoden men avsnittet innehåller även diskussioner om metaforanalys och kvantitativ innehållsanalys. Här återfinns också diskussioner kring metod- och materialval. I kappans avslutning summeras och diskuteras artiklarna samt de viktigaste resultaten och slutsatserna.

Socionomernas professionella liv

Det här avsnittet har som mål att ge en övergripande bild av socionomerna och socialt arbete av idag med ett särskilt fokus på socionomernas karriärvägar, yrkesutövning, fackliga företrädare och socialkontoret där flera av yrkesgruppens inre spänningar och utvecklingstendenser tar sig konkreta uttryck. Socialt arbete som yrkesutövning kan sägas ha

sitt ursprung i USA under andra halvan av 1800-talet. Historieskivningarna kring hur det växte fram går dock isär något. Pettersson (2001) menar att det växte fram ur allmänhetens intresse för välgörenhetsarbete. Drivkrafterna var både av det mer humanitära slaget men även att motverka samhällelig oro. Abbott (1988) menar istället att det växte fram när olika yrkesutövare i sjukhusmiljö slöt sig samman utifrån att de arbetade med likartade arbetsuppgifter. Från 1800-talet kan dock konstateras att det bland annat i Skandinavien har skett en utveckling från socialt arbete som en bisyssla för andra yrkesgrupper eller välgörenhetsintresserade till en långt gången professionalisering som bland annat tagit sig uttryck i en formering av yrkesgruppen socionomer och en akademisering av viktiga delar av kunskapsproduktionen (Dellgran & Höjer, 2000; Terum, 1996).

Statistiken säger att det 2007 fanns 31056 personer i Sverige som har examenstiteln socionom som högsta utbildningsnivå (SCB, 2008). Av dessa var 82 procent kvinnor och 18 procent män. Detta innebär inte att alla dessa nödvändigtvis arbetar med socialt arbete. Socionom blir man alltså vanligtvis efter 7 terminers studier på högskola eller universitet. Till denna grundutbildning finns det ett flertal vidareutbildningar med olika inriktningar. Bland de längre vidareutbildningarna kan nämnas sådana med inriktning mot individualterapi, exempelvis psykodynamisk eller kognitiv psykoterapi. Dessa utbildningar bedrivs i allmänhet av fristående utbildningsinstitut som vid sidan av utbildningen även bedriver psykoterapi. Det psykoterapeutiska fältet är öppet för ett flertal yrkesgrupper och här återfinns även psykologer och ett antal mer somatiskt orienterade yrkesgrupper som sjuksköterskor och läkare. Förutom dessa individinriktade arbetssätt finns det även utbildningar mot familjeterapi och andra mer grupporienterade terapimodeller. Utbildningar i familjeterapi bedrivs både av universiteten och av fristående utbildningsinstitutioner. Förutom terapeutiskt inriktade vidareutbildningar finns det även vidareutbildningar på magister- och masternivå med inriktning mot socialt arbete. Ytterligare en vidareutbildning är till handledare där man efter avslutad utbildning kan handleda socionomer eller andra yrkesgrupper i deras yrkesutövning. Dessutom kan socionomer gå den akademiska banan via någon av de institutioner som har en forskarutbildning i socialt arbete. Karriärvägarna i socialt arbete går alltså antingen via olika specialistutbildningar, där några nämnts ovan, eller via chefspositioner i organisationen. Ledarskapsutbildningarna är betydligt färre men det finns i allmänhet någon sådan inriktning bland kurserna på universitetens masternivå. Som arbetsledare handlar arbetsuppgifterna förstås om chefskap och administrativa rutiner men även om att handleda yrkesutövarna på lägre nivåer.

Inom det sociala fältet möter socionomerna ett flertal andra yrkesgrupper. Bland dessa kan nämnas psykologer, läkare, lärare och sjuksköterskor. Med undantaget lärare kan sägas att dessa yrkesgrupper har en starkare samhällelig ställning eftersom de alla har en statlig legitimation som skyddar deras yrkesutövning. I det sociala arbetet förekommer också en grupp högskoleutbildade yrkesutövare utan en yrkesexamen som brukar betecknas som beteendevetare. En förändring som skett bland yrkesgrupperna som ägnar sig åt socialt arbete är att det förutom socionomutbildningarna tidigare även funnits sociala omsorgsprogram på högskolenivå. Efter en översyn av Högskoleverket ansågs det behövas en renodling bland examenstitlarna vilket resulterade i att social omsorgsexamen togs bort som yrkestitel (Högskoleverket, 2003). Det innebär att numera är socionomutbildningen den enda yrkesutbildningen på högskolenivå som ger en yrkestitel med inriktning mot socialt arbete. Det finns däremot ett antal andra högskoleutbildningar med inriktning mot socialt arbete, exempelvis socialpedagogiska utbildningar och beteendevetarutbildningar, men de saknar examensrätt till en yrkestitel.

Socionomernas yrkes- och fackförbund Akademikerförbundet SSR har arbetat för en statlig legitimation (Wingfors, 2004). Till dags dato har dessa strävanden inte varit framgångsrika och istället har en självadministrerad auktorisation införts. En nämnd beslutar om auktorisationen utifrån krav som tre års klientbaserad yrkeserfarenhet, 100 handledningstimmar och dokumenterad lämplighet (SSR, 2008). För närvarande är det SSR som organiserar flest socionomer i Sverige även om SKTF också har betydelse eftersom de är en stark facklig aktör på den kommunala sidan. SSR:s rekryteringsbas har framförallt varit ett mindre antal akademiskt utbildade yrkesgrupper. SKTF:s medlemsunderlag återfinns framförallt i den kommunala sektorn men de organiserar bredare grupper än enbart akademiker. Organisationer som har som mål att representera och förbättra yrkesutövares materiella och sociala arbetsvillkor har åtminstone två vägar att gå, antingen via facklig organisering eller via så kallade yrkesförbund (Streck, 2005; Åmark, 1989). En avgörande skillnad mellan dessa organisationsformer är att fackförbunden har som mål att organisera så många som möjligt för att på det sättet skapa tyngd åt sina medlemmars krav. Yrkesförbunden försöker å andra sidan att organisera en mindre homogen och stark grupp. SSR skapades från början som en utbrytning ur SKTF där missnöjde framfördes kring att socionomernas intressen inte lyftes fram tillräckligt (Baumgarten & Corneliussen, 1986; Lundenmark, 2003). SKTF kan i det här sammanhanget sägas vara ett traditionellt fackförbund som organiserar ett

stort antal yrkesgrupper. SSR är istället en hybridform som har socionomerna som en central grupp som även organiserar ett mindre antal andra yrkesgrupper.

En viktig skillnad som kan noteras mellan socionomyrket och de amerikanska yrkesgrupper som stod i fokus när studiet av professioner utvecklades är relationen till staten. Läkarprofessionen och ett litet antal andra beforskade yrkesgrupper i USA hade en mycket självständig position. Socionomerna i Sverige har däremot vuxit fram i en nära relation till staten där de fungerat som utförare av den svenska välfärdsmodellen. Det har bland annat inneburit att de välgörenhetsorganisationer som har en stark ställning på kontinenten haft en relativt marginell betydelse i Sverige. Den nära relationen till staten har också inneburit att när byråkratiseringen uppfattats som ett hot mot amerikanska högstatusyrken har det istället varit en nödvändig förutsättning för socionomernas professionalisering i Sverige. Detta innebär också att socionomerna står i en beroendeställning till staten där politiska beslut starkt påverkat och påverkar yrkesutövningen. Några samtida exempel på sådana processer är önskemålen om att införa en statlig legitimation, de ökade marknadsinslagen i den sociala välfärdsdistributionen och kraven på evidensbaserad yrkesutövning. Marknadsinslagen i det sociala fältet tog fart på 1980-talet när det infördes marknadslösningar i delar av välfärdsproduktionen. Både den privat organiserade verksamheten och olika marknadsliknande styrformer ökade vilket innebar nya sätt att organisera arbetet. Införandet av marknader och marknadsliknande styrformer fick inte bara konsekvenser för arbetsformerna utan ökade dessutom möjligheterna för socionomer till eget företagande i den sociala sektorn (Blom, 1998). I likhet med andra yrkesgrupper inom välfärdssektorn har även socionomerna haft en debatt kring evidensbaserad yrkesutövning. I debatten har det både argumenterats för att det är nödvändigt att dokumentera resultaten av olika insatser för att säkerställa effektiva insatser men det har också uttryckts skepsis kring vad evidensbaserad yrkesutövning kan åstadkomma (A. Bergmark & Lundström, 2006; M. Hydén, 2008; Liljegren, 2004; Månsson, 2000; Tengvald, 2001).

Socionomerna använder sig av flera metodologiska arbetssätt i sin yrkesutövning. Payne (2005) skiljer på tre typer av socialt arbete: "reflexive-therapeutic views", "socialist-collectivistic views" och "individualist-reformist views". Dessa kan lite fritt översättas till att vissa grupperingar betraktar socialt arbete som ett *behandlingsarbete*, som ett *strukturellt förändringsarbete* eller som en mer *ämbetsmannamässig* yrkesutövning (se även Dellgran & Höjer, 2000). Dessa inriktningar kan ses som olika metodmässiga traditioner och normativa

synsätt kring hur socialt arbete bör bedrivas, alltså olika uppfattningar kring vad ett bra och ett mindre bra socialt arbete är för något. På det sättet blir de olika metodologiska inriktningarna sociala projekt som även handlar om att ge utövarna materiella och symboliska belöningar. Man kan därför både tala om exempelvis behandlingsarbete som en yrkesutövning och om ett behandlingsprojekt som även handlar om de sociala dimensioner arbetet också inbegriper.

I det sociala arbetet som behandlingsarbete närmar sig socialt arbete olika former av individual- och gruppterapeutiska metoder (exempelvis psykodynamisk psykoterapi, familjeterapi eller kognitiv beteendeterapi). I sig innehåller det sociala arbetet som behandlingsprojekt olika inriktningar där exempelvis missbrukarvården och kriminalvården utvecklats mot mer pedagogiskt influerade behandlingsformer bland annat i takt med att resultaten av tidigare behandlingsformer ifrågasatts (Levin et al., 1998). I det sociala arbetet som behandlingsarbete betonas relationens betydelse för ett framgångsrikt arbete medan administration och myndighetsutövning ses som mindre värda arbetsuppgifter. Det strukturella förändringsarbetet har som mål att mobilisera medborgarnas egna resurser genom att skapa lokala och regionala förutsättningar för en konstruktiv social situation, bland annat genom honnörsord som ”empowerment”. Denna typ av samhällsarbete förefaller ha varit på tillbakagång under ett antal år bland annat beroende på att kommunerna inte prioriterat detta arbete. I viss mån kan man dock skönja en återetablering av tjänstetyper som exempelvis fältassistenter. I det ämbetsmannamässiga sociala arbetet står istället myndighetsutövningen i fokus där det exempelvis kan handla om att administrera, utreda, bedöma och handlägga anmälningar, bidragsansökningar och vårdbehov. Det ämbetsmannamässiga arbetet betonar istället rättsäkerhetsaspekter och utredningsarbete medan den relationella dimensionen har en mer underordnad roll. Till dessa traditioner kan också sociala grupperingar relateras vilka har ett intresse av att metoderna är framgångsrika. I praktiken innehåller förstås arbetsuppgifterna ofta en blandning av dessa inriktningar men de kan ändå sägas vara tre olika arbetsformer som socionomer arbetar utifrån.

All utbildning och professionell yrkesutövning innebär i någon bemärkelse specialisering eftersom ett kunskapsfält behöver avgränsas för att det skall vara möjligt att få fördjupade kunskaper. Detta innebär att allt professionellt arbete kan sägas vara specialiserat. Samtidigt behöver yrkesutövare förhålla sig till valet mellan en fortsatt (sub)specialisering eller att verka som generalister inom sin yrkesutövning. Dilemmat förefaller vara att å ena sidan skapa sig utrymme till fördjupade kunskaper i ett mer avgränsat och specifikt kunskapsområde men att

å andra sidan att delvis förlora en bredare kunskapsbas. Även socionomerna står inför detta dilemma speciellt som socionomen ofta har lanserats som en generalist samtidigt som de flesta karriärvägar inneburit olika former av specialisering.

Socialkontoret får anses vara en av socionomernas mest centrala arbetsplatser och här aktualiseras flera av de frågor som beskrivits ovan. På arbetsplatserna skall det på ett konkret plan bestämmas vilken inriktning yrkesutövningen skall ha. En viktig sådan fråga handlar om det sociala arbetet som bedrivs där skall ha ett mer ämbetsmannamässigt innehåll där myndighetsutövningen står i centrum eller om arbetet skall bygga på ett mer relationellt arbete som grundas i idéer om socialt arbete som ett behandlingsprojekt. På socialkontoret har det bland annat tagit sig uttrycket att grupper av socialsekreterare som arbetar med sociala barn- ungdoms- och vuxenfrågor informellt ibland kallar sig för behandlingsgrupper (se artikel 2).

En vanlig spänning som finns mellan det behandlande sociala arbetet och det ämbetsmannamässiga är mellan å ena sidan att hjälpa klienterna till att utvecklas för att bättre kunna ta tillvara sina resurser och å andra sidan följa lagar och regler med den maktutövning och kontroll som följer med dessa arbetsuppgifter (Billquist, 1999; Byberg, 2002; Carlsson, 2003; Minas, 2005). Här kan olika organisationer, som exempelvis socialtjänsten, terapeutiska enheter och Försäkringskassan vara orienterade åt skilda håll vilket kan vara en komplicerande omständighet i samarbetsituationer. Det är dock värt att notera att det också kan finnas skilda uppfattningar bland olika grupper av socionomer på socialkontoren kring dessa metodologiska traditioner (se artikel 3). Även spänningarna mellan rollen som specialist eller generalist behöver hanteras inom socialtjänsten (Å. Bergmark & Lundström, 2005). Vissa verksamheter väljer en bredare generalistisk ingång i arbetet vilket innebär att socialsekreterarna handlägger flera typer av ärenden, exempelvis att en åldersindelning av klienterna inte sker och att försörjningsfrågorna integreras i den övriga handläggningen. Andra arbetsplatser väljer istället en mer specialiserad funktionsuppdelning där vissa socialsekreterare fokuserar på olika klientgrupper utifrån ålder och/eller problembild. En vanlig indelning i dessa specialiserade verksamheter är att organisationen delas in i en barn- och familjegrupp, en ungdomsgrupp och en vuxengrupp. Försörjningsfrågor handläggs ofta av den så kallade försörjningsstödsgruppen vilka också kan ha olika specialiserade inriktningar. När rollerna separeras kräver det i förlängningen en ökad samordning av insatserna kring klienterna vilket också ökar riskerna för att bygga in spänningar i

organisationerna. Ökat samarbete och samordning innebär också att betydelsen av gränsarbete ökar.

Kapitel 2. Forskning om yrkesgrupper – från professionsdefinitioner till professionen i organisationen

Historien

Den tidiga professionsforskningen var framför allt intresserad av två frågor, dels hur professioner skulle identifieras/definieras och dels vilken funktion de fyllde i samhället. För att definiera vad som krävdes för att en yrkesgrupp skulle räknas som en profession användes egenskaper som akademisk utbildning, tillämpad esoterisk kunskap och en yrkesetik (Carr-Saunders & Wilson, 1933). Identifikationsfrågan blev intressant bland annat för att begreppet profession var starkt positivt laddat. Yrkesgrupper ville därför gärna kunna räkna sig som en profession. Det framstår dock som om den sociala önskvärdheten ibland påverkade de kriterier man använde så att frågor kring huruvida en yrkesgrupp verkligen var en profession blev ett tendentiöst laborerande med variabler med målet att få sätta etiketten profession på yrkesgruppen (se till exempel O'Donnell, 1967). Definitionsfrågorna har blivit hårt kritiserade både för att vara meningslösa (MacDonald, 1995) och för att vara essentialistiska (Brante, 1987). Detta till trots diskuteras definitionsfrågan fortfarande ibland (se Evetts, 2006a; Malatesta, 2005; Sciulli, 2005a, 2005b; Torstendahl, 2005).

Till definitionsfrågorna kan också räknas ett intresse för olika kategoriseringar av professioner. Carr Saunders & Wilson (1933) skilde till exempel mellan *etablerade professioner*, som läkare och advokater, *nya professioner*, som ingenjörer och forskare, *semi-professioner*, som socionomer och sjuksköterskor, och *"would-be" professioner*, som inte lever upp till den idealtypiska bilden av professioner i en rad avseenden, men ändå ligger nära att kunna kalla sig för professioner (P. Abbott & Meerabeau, 1998). Även i den mer samtida teoribildningen förekommer kategoriseringar men Brante (1990) menar att dessa då är mer empiriskt underbyggda än under den tidiga epoken (se till exempel Brante, 1990; Castro, 1992; Hellberg, 1999). Få kategoriseringar har dock fått något större genomslag som teoretiska verktyg även om de från tid till annan refereras. Till taxonomifrågorna fanns det också ett intresse för olika fasindelningar över hur professioner utvecklades, ett intresse som svalnade med Wilenskys (1964) kritik mot föreställningen om en uniform utveckling av professioner. Det hindrar dock inte exempelvis Torgersen (1972) att dela in

akademiseringsprocessen av yrken i fyra faser, från en förvetenskaplig fas till en vetenskaplig fas.

Om definitionsfrågorna var det ena intresseområdet som den tidiga professionsforskningen ägnade sig åt, så var uppmärksamheten även riktad mot ett mer strukturfunktionalistiskt håll. I denna tradition ställdes frågor kring vilken funktion professioner fyller i samhället. De ansågs vara *stabiliserande* för samhället (Carr-Saunders & Wilson, 1933), de bidrog med *altruism* (Marshall, 1963), *gemenskap* (Parsons, 1939)¹ och *solidaritet* (Durkheim, 1964; Merton, 1994). Som synes hade man en mycket positiv bild av professioner och dess utövare. Perspektivet har uppfattats som så positivt att det beskrivits som naivt (Brante, 1987). Den strukturfunktionalistiska skolan har senare fått en renässans där Bertilsson (1990) har inspirerat till diskussioner kring professioners betydelse för ett ansvarsfullt medborgarskap (Kuhlman, 2006b). Kuhlman (2006a) menar exempelvis att professionerna har en viktigt samhällelig funktion att fylla som medlare mellan staten och medborgarnas intressen.

Socialt arbete illustrerar flera av dessa frågor. Woods (1905) resonerar exempelvis kring det då nya socionomyrket och dess viktiga funktion att integrera utsatta grupper. Synen på socialarbetaren är också påfallande positiv. Woods (1905 s. 36) menar exempelvis att:

The idealism of the social worker is of the opportunist, possibilist type. He seeks to take each successive next step towards a better social order, which he dares to dream of but does not expect to see let down from the skies.

Även definitionsfrågorna har debatterats där Flexner (1915) på en amerikansk socialarbetarkongress analyserade om socialarbetarna kunde anses tillhöra en profession utifrån kriterier som vetenskaplighet, status och samhälleligt mandat. Då drogs slutsatsen att socialarbetarna inte kunde anses att utgöra en profession. Socialt arbete ansågs bland annat inte ha en tillräcklig vetenskaplig förankring i form av egna vetenskapliga tidskrifter. Senare kom Greenwood (1957) att göra om analysen utifrån sina egna kriterier och varpå slutsatsen drogs att nu kunde socialt arbete i USA anses vara en profession.

¹ Även om Parsons roll i den professionsteoretiska historien är omdiskuterad (Evetts, 2003b; Johnson, 1972; Saks, 1995)

På 1960-talet och framöver förändrades både de analytiska perspektiven och den positiva synen på professioner. De essentialistiska definitionsfrågorna lämnades och med utgångspunkt i Weber och Marx ifrågasattes de goda professionerna och det hävdades att de istället först och främst var intresserade av att tillgodose den egna gruppens behov. Centralt i detta neo-weberianska och neo-marxistiska aktörsperspektiv blev tanken på det *professionella projektet* där yrkesgrupper med hjälp av olika stängningsstrategier skulle behålla resurser och skapa möjligheter till ökade resurser för den egna gruppen (Burrage et al., 1990; Larson, 1977; Murphy, 1983, se även artikel 3). Begreppsapparaten kring stängningsperspektivet använder sig av en hierarki som grundmetafor (även kallat nyckelmetafor) där professioner strävar efter att få en överordnad position i relation till andra yrkesgrupper. Den tidigare mycket positiva synen på professioner lämnades och istället utgick man ifrån att yrkesgrupper var kollektivt egoistiska grupperingar. Detta perspektiv har därför gått under beteckningen cyniskt (Brante, 1987). Professionalisering blev också ett viktigt begrepp för att analysera hur professioner agerade för att närma sig en idealtypisk bild av professioner. Den neo-weberianska skolan tänkte sig att konkurrenssituationen främst aktualiserades mellan olika professioner på en (arbets)marknad (Collins, 1979; 1990a; 1990b; Freidson, 1975). Neo-marxisterna betonar istället klasskonflikten mellan professioner och andra klasser (Johnson, 1977; Murphy, 1983, 1988; Parkin, 1979). Professionella har bland annat sett som överklassens förlängda arm i kampen mellan arbete och kapital (Navarro, 1974, 1976). Det kanske tydligaste exemplet på en användning av begreppsapparaten kring stängningsstrategier inom socialt arbete torde vara Wingfors (2004) som analyserar SSR:s arbete med att få statlig legitimation. Wingfors menar att SSR å ena sidan misslyckats med att i det juridiska systemet få legitimation men att socionomer å andra sidan uppnått en position där de prioriteras när vissa typer av tjänster skall tillsättas.

På 1980-talet byter delvis professionsforskningen grundmetafor och fokus och istället för stängningsstrategier utvecklas det perspektiv som är utgångspunkten för denna avhandling, där professionellas gränser och gränсарbete står i fokus. Då beskrivs alltså inte professioner hierarkiskt utan med en landskapsmetafor där professioner har sina egna territorier med gränser som skall försvaras i en konkurrens- och förhandlingssituation med andra yrken (Fournier, 2000; Light, 1988). Gränser är då ett centralt begrepp eftersom det är i skapandet och upprätthållandet av gränser som en specifik yrkesgrupp formas. Abbott (1995a; 1995b) menar exempelvis att socialt arbete inte fanns som yrke 1870 men att det uppstod under de 50 år som följde. Lokala gränser på olika arbetsplatser samordnades regionalt och nationellt av

personer verksamma i kriminalvård, sjukhusmiljö och välgörenhetsarbete. Ur dessa lokala skillnader skapades provisoriska gränser som successivt utvecklades till en yrkesgrupp. Den centrala poängen är att socialt arbete inte kommer först och att dess gränser sedan uppstår, utan att det motsatta förhållandet gäller. Först skapas och etableras lokala gränser som sedan binds samman till större regionala och nationella strukturer som bildar professioner. Det är genom att gränserna utmanas och omförhandlas som professionerna förändras. Dessa förhandlingar som sker när olika aktörer gör anspråk på en specifik uppsättning gränser kan också beskrivas som gränсарbete eller "boundary work" (Gieryn, 1983, 1995; 1999). Även om Abbott (1988) konstaterar att professioner har en intern differentiering förbiser professionsforskningen ofta det faktum att det också finns en intern konkurrens om jurisdiktion enligt samma principer som sker mellan professionella grupper. Professioner är alltså segmenterade och inte homogena (Brante, 1990; Bucher & Strauss, 1961; Evetts, 1999a, 1999b). Vissa intressen delas av segmenten men de har också egna intressen som kan komma i konflikt med andra segments intressen.

1980-talet medför inte bara en ny metafor för att förstå professioner utan även nya frågor och svar. Om Larson (1977) framförallt var intresserad av professioner med betoning på deras interna aktiviteter som att skapa kontroll över sin kunskapsbas kom Abbott (1988) istället att betona omgivningen, det vill säga det system som professioner är involverade och konkurrerar i. Enligt Abbott handlar konkurrensen om jurisdiktion, det vill säga om vem som skall göra vad i det professionella landskapet. MacDonald (1995) har gjort ett senare försök att ta ett mer samlat grepp om professionsteorin. MacDonald intar en position mellan Abbott och Larson i det att han modifierat Larsons professionella projekt i riktning mot Abbotts systemtänkande och han vill därigenom integrera det professionella projektet med idén om konkurrens mellan yrkesgrupper.

Samtiden

I den samtida professionsforskningen kan flera utvecklingstendenser skönjas. I den kanske kraftigaste samtida kritiken mot professionsforskningens aktörsperspektiv hävdas att man inte längre kan tala om att professioner agerar eftersom europeiseringen har gått så långt att villkoren för dagens yrkesgrupper styrs från EU (Olgiate, 2003). Även om den europeiska centralstyrningen verkar ha ökat är det kanske ändå för tidigt att lägga ner analyser av hur yrkesgrupper förhåller sig till olika fenomen och varandra. Det är exempelvis svårt att se hur

EU helt och hållet reglerar olika grupper av sacionomer på socialkontor som artikel 2 i denna avhandling handlar om. Dessutom är relationen mellan å ena sidan reglering och centralisering och å andra sidan handlingsfrihet komplicerad. Handlingsfriheten behöver inte med nödvändighet minska för att fler regler införs. Istället kan fler regler innebära att handlingsfriheten kan öka eftersom yrkesutövaren då kan välja vilka regler som skall följas. Möjligen kan kritiken tolkas som att det krävs mer kontextualisering av aktörsperspektivet för att göra rättvisa åt yrkesgruppers situation. Kritiken kan dock ses som ett exempel på hur hotfullt byråkratisering uppfattats (Broadbent et al., 1997; Davies, 1983; Evans & Harris, 2004; Merton, 1940, 1945; Murphy, 1990; Perrow, 1986; Scott, 1969). Larson (1977) vill dock tona ner hotet från byråkratierna och hon konstaterar att professionella faktiskt fostras i byråkratier, det vill säga på universitet och högskolor utan att behöva byråkratiseras. Larson betonar dessutom det sociala arbetets nära koppling till arbetsorganisationen där professionalisering gått hand i hand med byråkratiseringen när staten tagit ansvar för yrkets utveckling.

Om byråkratiseringsfrågan varit en samhällsfråga som professionsforskningen intresserat sig för är marknadisering och privatisering en annan. Frågor har bland annat ställts om hur professionella grupper hanterat och påverkats av nya styrningsideologier som New Public Management. Hanlon (1998; 1999) menar exempelvis att marknadiseringen av tjänster inom välfärdssektorn har inneburit förändringar i vad som uppfattas som professionellt för yrkesutövare. En ny kommersialiserad professionalism har vuxit fram där det inte längre bara handlar om en kompetens i den egna yrkesutövningen utan även chefs- och entreprenörskompetens. Uppfattningarna kring hur marknadisering påverkat professionella grupper går dock isär. Krause (1996) menar att professionella grupperingars inflytande över arbetsplatserna och i relation till staten har minskat, alltså att marknadslösningar inneburit en deprofessionalisering. Privatisering kan även ses som en möjlighet för professionella att öka sitt inflytande över sin arbetsituation, att förbättra inkomster och öka handlingsfriheten, alltså att privatisering också kan ses som en professionaliseringsstrategi (Dellgran & Höjer, 2003, 2005a, 2005b). Artikel 4 adresserar denna typ av frågor, det vill säga hur en yrkesgrupp förhållit sig till privatiseringsfrågor (se även Svensson, 2002a).

Synen på professionella grupper har under olika tider varit både positiv och negativ där bland annat motiven för yrkesutövningen diskuterats. Som tidigare nämnts har motiven från början definierats som altruistiska för att följas av en period där motiven istället definierades som

egoistiska. Båda dessa perspektiv har dock dömts ut som essentialistiska (Brante, 1987). Dessa sätt att se på yrkesgrupper har ersatts av mer realistiska uppfattningar där yrkesgrupper anses i varierande grad bevaka sina egna och andras intressen (Dellgran & Höjer 2000). Kuhlman (2006a) menar exempelvis att empiriska resultat visar på en blandning av altruism och egoism. Halliday (1987) menar att ju mer etablerad en yrkesgrupp är desto mer altruistisk kan den vara. En utsatt position innebär att de egna intressena tenderar att komma i första rummet. Vid sidan av de motiv som yrkesgrupper drivs av förekommer det olika syn på professionella grupper. Rothstein (2002) menar till exempel att handlingsfriheten som många yrkesutövare har inom den offentliga sektorn utgör ett demokratiskt problem eftersom det är svårt att kontrollera att den statliga välfärdspolitiken verkligen blir genomförd. De professionella gruppernas handlingsfrihet har därför betecknats som demokratins svarta hål. Professionssociologin har dock övergivit den negativa och cyniska synen på professioner och ett betydligt mer positivt sätt att se på dem har vuxit fram. Freidson (2001) försvarar exempelvis ett samhällssystem där professionella grupper ges ansvaret för att utveckla delar av samhället: trots vissa brister finns det ändå avgörande fördelar med en sådan ordning. Kunskapsproduktionen gynnas bland annat när professionella grupper ges en skyddad ställning på arbetsmarknaden och mer ohotade kan ägna sig åt att utveckla yrkets kunskapsbas (se även Timmermans, 2008).

Freidson (2001) sätt att diskutera professionernas roll i samhället utifrån idealtypiska logiker kan också ses som en viktig samtida professionsteoretisk ansats. Freidson återvänder till frågor kring professionernas roll i samhället och jämför professionalismen med en byråkratisk och en marknadslogik för att organisera samhället (se Svensson 2002 för en svensk diskussion). Även Evetts (2003a; 2006b; 2007) resonerar utifrån idealtypiska logiker och skiljer mellan organisations- och yrkesprofessionalism. Yrkesprofessionalismen ger yrkesutövningen legitimitet bland annat via en omfattande högskole- eller universitetsutbildning och via etiska regler. Detta sätt att skapa legitimitet för yrkesutövning har på senare år delvis fått ge vika för en organisationsprofessionalism som kräver evidensbaserad, dokumenterbara resultat och organisatorisk kontroll av de anställda. Den organisatoriska professionalismen introduceras vanligtvis av personer i chefsbefattning som ett sätt att styra de anställda till att främst tillvarata organisationens intressen (Evetts & Wilson, 2005; Fournier, 1999). Båda logikerna skall dock ses som sätt att skapa legitimitet för yrkesgrupper. Här kan artikel 3 ses som ett exempel på socialt arbete och idealtypiska logiker.

Diskussionerna om egoistiska eller altruistiska motiv i yrkesutövningen har periodvis förts även i socialt arbete. Specht & Courtney (1995) menade till exempel att socialarbetarna övergivit sitt sociala patos och ägnat sig åt psykoterapi med de "worried well", en kritik som senare tillbakavisades av Lowe & Reid (1999) (se även Cannan, 1972; Langan & Lee, 1989; Ronnby, 1987). Mer generellt har socionomer haft en kluven inställning till professionalisering som å ena sidan representerat yrkesegoism men å andra sidan ett konstruktivt utvecklande av yrkesmässiga metoder samt kunskaps- och organisationsformer (Dellgran & Höjer, 2000).

Parallellt med det aktörsperspektiv som redogjorts för ovan har det även funnits mer historiskt inriktade perspektiv som analyserat hur olika yrkesgrupper vuxit fram över tid (Burrage & Torstendahl, 1990; Torstendahl, 1990; Wrede, 2001; Yrjälä, 2005). Krause (1971) menar att det historiska perspektivet framför allt ger tre typer av särskilt intressanta svar. För det första kan generella teman friläggas som har relevans för ett flertal historiska epoker. För det andra erbjuder historien en referenspunkt som samtida processer kan jämföras med och för det tredje kan historien och samtiden användas för att blicka in i framtiden. Pettersson (2001a) kan sägas vara exempel på denna tradition där det sociala arbetets utveckling i Sverige och USA analyseras.

I likhet med många andra forskningsfält har det i professionssociologin vuxit fram ett intresse för genusfrågor där diskussioner förts kring hur processer kring arbetsdelning gynnar och missgynnar män och kvinnor (Berntsson, 2006; Davies, 1996; Evertsson & Lindqvist, 2005; Henriksson et al., 2006; Kuhlman, 2003; Witz, 1986, 1992; Wrede, 2008). Teoretiskt har professionsteorin varit könsblind och inte ställt frågor utifrån att även yrkeslivet är en könad ordning. Dahle (2008) går längre i sin kritik och menar att professionsteorin också varit med och upprätthållit en inte jämställd ordning genom att ha en kunskapsteoretisk ståndpunkt som nedvärderar erfarenhetskunskap och kommunikativa färdigheter till förmån för abstrakt och teoretisk kunskap. Dahle menar också att när läkarkåren importerar kunskap från andra yrkesgrupper uppfattas den som starkare medan när socionomer och sjuksköterskor gör samma sak uppfattas det som ett svaghetstecken.

En avslutande utvecklingstendens kan sammanfattas som ett närmande mot arbetsorganisationen och organisationsteorin. Intresset har ökat för professionellas situation i arbetsorganisationerna, bland annat för frågor som marknadisering och byråkratisering

(Dellgran & Höjer, 2005b; S. Johansson, 2005; Jönsson, 2007; Wiklund, 2005). Från att ha betraktat professioner som kollektiva aktörer har man intresserat sig för individuella yrkesutövare och därigenom har även ett intresse för arbetsplatserna vuxit fram. Dessutom har vissa centrala begrepp kommit att användas av både organisations- och professionsteorin som exempelvis diskretion och styrning (governance) och båda implicerar ett mer kontextuellt förhållningssätt till professionell yrkesutövning (se exempelvis Aili, 2002; Burau, 2005; Parding, 2007; Svensson & Karlsson, 2008). Detta kan både ses som ett resultat av den teoretiska integreringen mellan organisations- och professionsforskningen och/eller som ett möjliggörande att teoribildningarna får gemensamma uttryck.

Hur skall då denna avhandling positioneras? Enklast kanske är att börja med vad den *inte* handlar om. Den handlar *inte* om att försöka hitta en definition på vilka egenskaper en profession bör ha. Istället ges begreppet en vid pragmatisk betydelse i bemärkelsen att ”profession” innebär ett antal yrkesgrupper som ofta kallas för professioner eller semiprofessioner, bland annat läkare, advokater, sjuksköterskor, socionomer och lärare. Skälet till att använda begreppet i en så vid bemärkelse är att jag instämmer i kritiken att skillnaden mellan professioner och andra yrkesgrupper handlar om gradskillnader och inte om typskillnader (Hughes, 1963). Därför är distinktionen mellan profession och ickeprofession inte så intressant. Innehållsmässigt är därför kanske själva namnet *professionssociologi* missledande och borde eventuellt bytas ut. Professionssociologin handlar inte längre enbart om de grupper som vanligen betraktas som professioner. Men i brist på bättre namn på forskningsfältet ger avhandlingen inte någon alternativ benämning (se Molander & Terum, 2008 för en längre diskussion om professionsbegreppet).

Avhandlingen är varken ett försök att placera in de svenska socionomerna i en evolutionär fasindelning eller en studie av de historiska processer som präglat socialt arbete. Det kommer inte heller att föras resonemang om klassmobilitet, och den är inte förankrad i vare sig ett marxistiskt eller genusperspektiv. Istället kan den lite grovt placeras in i det aktörsperspektiv enligt en neo-weberiansk version som syftar till att analysera gränser och gränsarbete. Vanligtvis uppfattas den neo-weberianska traditionen som att yrkesgrupper konkurrerar med andra yrkesgrupper. En rimligare uppfattning är att konkurrenssituationen är betydligt mer omfattande än så. För socionomerna behöver givetvis förhandla fram vem som skall göra vad med andra yrkesgrupper som psykologer, läkare och sjuksköterskor. För socionomerna handlar dock förhandlingssituationen i lika hög grad om att förhandla med yrkesutövare som

har en akademisk examen utan att ha en yrkesutbildning, exempelvis beteendevetare. Dessutom har vissa former av socialt arbete kommit att utmanas av utbildade grupper som i den sociala barnvården (Sallnäs, 2000, 2005). Även institutionsvården av missbrukare har ett betydande inslag av yrkesutövare utan akademisk utbildning i psykosociala frågor. Av den anledningen förefaller den neo-weberianska uppfattningen om interprofessionell konkurrens behöva breddas väsentligt till att även omfatta yrkesutövare som inte tillhör någon professionell gruppering.

Kapitel 3. Organisationen och dess betydelse

Traditionellt sett har professionsforskare bara varit perifert intresserade av arbetsplatserna som yrkesutövare verkar i. Om organisationen över huvud taget funnits med i resonemangen kring professioner har det varit i form av utbildningsinstitutioner och yrkes- och fackförbund. Den organisation som professionsforskare ansett vara viktigast att förhålla sig till har varit staten. Den har haft en central roll i det att den påverkat professionerna genom att för samhällets räkning styra och kontrollera klienters skydd och rättigheter, att reglera utbildningsinstitutionerna samt att vara den instans där beslut fattats om yrkesgruppers legitimation. Staten kan också ha egna intressen av professionernas utveckling exempelvis som utförare av en statlig välfärdspolitik (Dingwall, 1999; McClelland, 1990). Skälen till att professionsforskningen utvecklats mot att också inbegripa arbetsplatserna är säkert flera. En anledning skulle kunna vara förändringarna som de senaste decennierna inneburit för yrkesutövare som New Public Management och krav på evidensbaserade praktiker. Svensson (2002b) menar dessutom att arbetsplatsens inflytande över professionella har ökat till följd av generella avregleringar och att den professionella kompetensen har blivit mer kontextuellt bunden till arbetsplatserna.

Det är inte bara intresset för arbetsplatserna som har varit svalt, även det teoretiska utbytet mellan organisationsteori och professionsteori har varit begränsat. Den hårda gränsdragningen mellan professions- och organisationsteori förefaller märklig eftersom flera organisatoriska fenomen förekommit i den professionsteoretiska debatten. Exempelvis har byråkratiseringens omtvistade ställning inte inneburit att professionsteorin vänt sig till organisationsteorin för att kunna förstå fenomenet. Möjligen kan skillnaderna förklaras som resultatet av disciplinär konkurrens mellan de professions- och organisationsteoretiska fälten. Det finns dock skäl att ompröva den hårda gränsdragningen mellan professions- och organisationsteori eftersom yrkesutövare trots allt verkar i organisationer. Även om det funnits en klarsyn i professionsteorin kring likheter och skillnader mellan en professionell och organisatorisk logik har verksamma professionsteoretiker varit försiktiga med att fördjupa förståelsen av den organisatoriska logiken.

Denna avhandling hämtar organisationsteori från tre perspektiv, från organisationen som *rationellt system*, som *naturligt system* och som en *förhandlad ordning* (Scott, 2003b; Strauss

et al., 1963). De tre perspektiven bidrar på olika sätt till hur professionella grupperingar skall förstås. Organisationer som rationella system kan sägas vara mer, uttalat eller outtalat, idealtypiska till sin karaktär. Weber (1958) försökte på detta sätt att förklara varför den byråkratiska organisationsmodellen blivit utbredd. Som idealtypisk modell är den bland annat intressant att kontrastera mot den professionella logiken. Organisationen som naturligt system vänder sig mot den idealtypiska bilden och försöker istället ge en mer reell bild av hur organisationen fungerar (Hasenfeld, 1983; 1992; Lipsky, 1976; 1980). På det sättet bidrar perspektivet framförallt med en kontextuell kunskap om hur arbetsplatsen fungerar som arena för olika yrkesutövare. Förhandlingsperspektivet kan istället sägas utgöra en förlängning av den för avhandlingen aktuella professionsteorin som också bygger på en interaktionistisk grund (Freidson, 1975). Istället för att förklara den organisatoriska kontexten eller logiken utgör förhandlingsperspektivet snarare en konkretisering av vad gränsarbete innebär i organisationerna. Ett skäl till att använda sig av organisationsteori i studiet av yrkesgrupper är att professionen och organisationen delvis har olika logiker. På grund av dessa olika logiker verkar yrkesutövare i ett spänningsfält mellan organisation och profession. Här kan artikel 2 ses som ett exempel där organisationsteorin bidrar med förståelse för kontexten och artikel 3 som ett exempel på spänningsfältet mellan en organisatorisk och en professionell logik.

Organisationen som rationellt system

Även om sociologer arbetar i en mängd olika organisationsformer får byråkratin betraktas som den vanligaste. Socialkontor, skolor och andra välfärdsorganisationer kan ses som exempel på denna organisationsform. Tillsammans med några andra organisationsteoretiska traditioner företräder den byråkratiska skolan synen på organisationen som ett rationellt system (Scott, 2003b). Utifrån det rationella perspektivet är organisationer skapade för att uppnå speciella mål och vägen dit går via en stark formalisering av rutiner och relationer. För att uppnå de organisatoriska målen blir det viktigt att fokusera på fenomen som information, effektivitet, implementering, kontroll och regler. Begreppet byråkrati härstammar från det franska ordet *bureau* och syftar bland annat på den statliga administration som skapades i Frankrike under 1800-talet men ordet byråkrati betyder ursprungligen "tjänstemannastyre" (Eriksson-Zetterquist et al., 2005b; R. Johansson, 1992). Även om teoretiker som Karl Marx har skrivit om byråkrati var Weber den förste som beskrev byråkratin som begrepp. När Weber utmejslade fenomenet byråkrati i början av 1900-talet var det i påfallande positiva

ordalag. Han menar att en rad egenskaper som snabbhet, precision och kunskap optimeras genom byråkratin. I Webers redogörelse för byråkratin tar han avstamp i en organisering baserad på en ickevetenskaplig rationalitet som bygger på folketro och vidskepelse (Weber, 1958). Ett av målen med byråkratin var att skapa en situation där egenintressen och känslor inte skulle få påverka beslutsfattandet. Formalisering och regler för vem som skall göra vad, och strikta principer för under- och överordning, skulle säkra ett mer rättvist system anpassat till ideal som demokrati. Avslutningsvis menar Weber att styrningen av byråkratin kräver stabila och generella regler som lärs ut till de anställda. Språket får i det här perspektivet en rationell roll som en neutral förmedlare av mål eller information om implementering och beslutsfattande.

Mintzberg (1980; 1999) skiljer mellan fem generella idealtypiska organisationsformer, men av särskilt intresse är att det görs en distinktion mellan två typer av byråkratier, en *mekanisk* och en *professionell*. Den mekaniska byråkratin har stora likheter med Webers modell och beskrivs som standardiserad, formaliserad, specialiserad och hierarkisk. Här är det framför allt arbetet som skall standardiseras. De anställda har kort utbildning och behöver inte heller inskolat på arbetsplatsen utan formaliseringen av arbetsuppgifterna reglerar koordineringen/kontrollen av de anställda. Den här typen av byråkratier fungerar främst när omgivningens komplexitet är relativt begränsad som exempelvis i administrationer inom industrin, menar Mintzberg. Den professionella byråkratin, som universitet och socialkontor, skiljer sig från den mekaniska på en rad punkter. En central mekanism i den professionella byråkratin är att det är de anställda som skall standardiseras, inte arbetsuppgifterna. Standardiseringen är en tudelad process som sker genom *utbildning* och *indoktrinering*. Utbildning handlar om kunskapsutveckling medan indoktrinering snarare syftar på att värden och normer skall internaliseras. Utbildningsprocessen sker huvudsakligen på universitet och högskolor, alltså utanför de byråkratier som de professionella skall verka i. Utbildningen bygger dessutom framförallt på en kollegial bedömning av dem som aspirerar att bli medlemmar av en profession. Mintzberg menar att den här typen av organisationer är kollegiala till sin karaktär, där den professionella gruppen styrs av demokratiska principer, eftersom medlemmarna har ett relativt stort mått av medbestämmande.

Organisationen som naturligt system

Organisationen som naturligt system har utvecklats som en kritik mot hur den rationella organisationen påstås fungera. Även om det rationella perspektivet får anses vara viktigt finns det också icke-rationella dimensioner som påverkar organisationen. Det finns också en social dimension i organisationer eftersom de samtidigt utgörs av ett kollektiv där en informell struktur påverkar (Scott, 2003b). Organisatorisk måluppfyllelse fungerar inte heller på det sätt som det rationella perspektivet postulerar. Ofta förekommer olika typer av mål som kan komma i konflikt med varandra. Dessutom menar Scott att individuella aktörer alltid har sina egna agendor. Exempelvis kan professionella grupperingar vara med och påverka organisationen genom att skapa normer för hur arbetet skall utföras. Detta innebär bland annat att organisationer, som socialtjänsten, tenderar att få gemensamma drag på grund av de professionellas inflytande (DiMaggio & Powell, 1983).

Den anställde i professionella byråkratier har också en särskild roll i organisationen som präglas av autonomi i förhållande till ledning och kollegor men också av ett större beroende av klienter. Arbetsuppgifterna som sådana kan ofta utföras på olika sätt och de professionella har ett stort mått av handlingsfrihet. Den professionella byråkratin är alltså mer decentraliserad i både beslutsfattandet och yrkesutövningen än den mekaniska. Den högre graden av autonomi gentemot ledning, kollegor och i utförandet av arbetsuppgifterna får flera konsekvenser för organisationen. För det första innebär det att förändring av dessa organisationer går långsamt eftersom alla involverade behöver vara införstådda i förändringarna, annars händer det ingenting. För det andra innebär det också att politiska intriger och konflikter är vanliga när gemensamma regler och förhållningssätt skall förhandlas fram. Ett tredje problem är svårigheten att göra sig av med inkompetent och ohederlig personal eftersom det inte finns någon standardisering kring hur arbetsuppgifterna skall utföras. Ytterligare ett problem kan vara att de anställdas lojalitet ofta är gentemot professionen och inte mot organisationen, en lojalitet som organisationen behöver för att fungera optimalt.

Ett annat sätt att beskriva delar av välfärdsstatens organisationer är i termer av gräsrotsbyråkratier (Lipsky, 1980). Lipsky problematiserar de professionella byråkraternas autonomi och menar att gräsrotsbyråkraternas handlingsfrihet är nödvändig eftersom de arbetsuppgifter som skall lösas är för komplicerade för att kunna formaliseras. Ett problem för

gräsrotsbyråkratier är arbetsbelastningen då allmänhetens behov av organisationernas tjänster tenderar att inte kunna mättas. Enligt Lipsky spelar det alltså ingen roll hur mycket resurser som välfärdssektorn ges, den tenderar alltid att vara underdimensionerad. Detta innebär att en uppgift för dessa organisationer blir att på olika sätt reducera arbetsbelastningen utan att det blir för uppenbart att arbetsreducering är en av verksamheternas nödvändiga uppgifter. En strategi bland flera kan vara att försöka remittera klienter vidare till andra verksamheter. Arbetsbelastningen leder i sin förlängning till tidspress och bristande resurser för dessa organisationer. Ytterligare försvårande omständigheter för gräsrotsbyråkrater är konfliktfyllda relationer till chefer. Relationen till chefer uppfattar Lipsky som konfliktfylld eftersom den anställda strävar efter öka handlingsfriheten medan ledningen strävar efter att inskränka den.

Organisationen som förhandlad ordning

Organisationen som förhandlad ordning kan sägas bidra med ytterligare förståelse för hur organisationer som socialkontor fungerar. Detta perspektiv utvecklades av en amerikansk forskargrupp på 1960-talet under ledning av Anselm Strauss (Strauss, 1979, 1982; Strauss et al., 1981; Strauss et al., 1963). Organisationer betraktades som en ständigt föränderlig och förhandlad social ordning. Just begreppet förhandlad ordning (negotiated order) är här centralt. Förhandling skall i det här sammanhanget förstås i en vid bemärkelse, som det gemensamma arbetet med meningskonstruktion. Inom förhandlingsperspektivet betonas också att sociala enheter inte är enhetliga utan segmenterade. I fallet organisationer innebär det att det finns olika aktörer inom en organisation med delvis olika intressen (Bucher & Stelling, 1969). Organisationen ses då som en arena för mikropolitiska förhandlingar mellan olika aktörer om makt, inflytande, status och över- och underordning (Burns, 1961; Maines, 1977).

Att organisationer betraktas som en förhandlad ordning innebär ändå att det finns strukturer som könsordningar och klassmönster som påverkar förhandlingarna, men dessa strukturer skall ses som resultatet av tidigare förhandlingar. Det innebär också att inte bara själva arbetsdelningen skall förhandlas fram, utan även att reglerna är en förhandlingsfråga. Vilka argument som är bra argument, vilka medel som är tillåtna att använda och vad som är olämpligt, otänkbart och omöjligt skall också förhandlas fram (Fine, 1984). Vissa strukturer i organisationer är starkt reglerade, till exempel genom lagar. Den sociala ordningen är

förhandlingsbar trots detta. Exempelvis kan lagarna uppfattas som gående stick i stäv med yrkesetiska regler och de kan på så sätt kringgås. Organisationen kan därför beskrivas som *förhandlande* i bemärkelsen att det ständigt pågår sådana processer och *förhandlad* i betydelsen att strukturer är resultatet av tidigare förhandlingar.

En viktig fråga att förhandla om i organisationen är den så kallade jurisdiktionen. Begreppet jurisdiktion kan sägas innefatta två dimensioner. För det första handlar det om vem som skall göra vad och för det andra vilken kontroll en yrkesgrupp har över dessa arbetsuppgifter. Att motivera sin jurisdiktion görs i två led, dels skall specifika arbetsuppgifter försvaras, dels skall arbetsuppgifterna bindas samman till en helhet för att övertyga om att vissa arbetsuppgifter är så fundamentalt lika att de är som klippta och skurna för en yrkesgrupp. Att försvara jurisdiktion i det andra ledet handlar enligt Abbott (1988) framförallt om förmågan till abstraktion. Ett antal arbetsuppgifter skall genom abstraktioner bindas samman så att de framstår som en odelbar helhet som professionen skall ta hand om. En yrkesgrupps jurisdiktion måste försvaras med lagom tydliga abstraktioner. Alltför tydliga gränser underlättar ifrågasättanden från andra yrkesgrupper. Svagheter i gränskonstruktionen kan då framträda tydligare och ifrågasättanden formuleras skarpare. Alltför vaga gränser kan också skapa problem eftersom otydlighet kring var gränserna går också öppnar för ifrågasättanden.

I organisationerna kommer jurisdiktionen att se annorlunda ut än vad mer allmänna uppfattningar om jurisdiktionen säger. Den standardiserade uppdelningen av arbetsuppgifter kommer här att mötas med och förhandlas om i en lokal intraorganisatorisk logik. Även om det kan finnas detaljerade arbetsbeskrivningar av vad olika tjänster skall innefatta förhåller sig dessa ofta bara löst till vad de professionella verkligen gör. Gränserna för arbetsdelningen blir i den organisatoriska verkligheten otydliga, särskilt om arbetsbelastningen är hög. Från skolans värld är det på ett mer abstrakt plan tydligt vad skolkuratorn och skolsköterskan skall göra men i praktiken blir det betydligt mer oklart. Ytterligare ett skäl till otydligheten är enligt Abbott (1988) att professionellas färdigheter är ojämnt fördelade. Det bidrar till att skickliga underordnade kommer att tilldelas arbetsuppgifter som tillhör mindre skickliga i överordnade grupper.

I organisationen som förhandlad ordning ställs inte bara andra frågor kring organisationen än de andra organisationsteoretiska perspektiven utan språket får också en annan och kanske

viktigare betydelse. Språket är istället det centrala medium som organisationen förhandlas fram igenom.

Kapitel 4. Att studera språket och språkliga konstruktioner

Diskursanalys, metaforanalys och kvantitativ innehållsanalys

Föreliggande avhandling bygger alltså på tre olika sätt att studera språkliga konstruktioner på: diskursanalys, kvantitativ innehållsanalys och metaforanalys. Språket kan studeras ur flera perspektiv och traditioner. Ur lingvistikens har ett perspektiv utvecklats där de språkliga och grammatiska strukturerna och hur de konstrueras studeras nära (Alvesson & Kärreman, 2000). Andra studerar språk ur ett litterärt perspektiv vilket innebär att fokus är på hur olika strukturer konstrueras för att skapa mening, som inledningar, mellanspel och avslut (L.-C. Hydén, 1997; Riessman, 1993). Ur ett mer sociologiskt perspektiv kan språket istället betraktas som en speciell sorts handlingar, som talhandlingar (Austin, 1962; Searle, 1969). Utifrån tanken om talhandlingar blir den centrala frågan vad språket gör, exempelvis hur språket bekräftar, utmanar och ifrågasätter. Talhandlingar ses då som något som konstrueras i en social interaktion, dock inte nödvändigtvis i form av ett samtal mellan två individer utan även som en mer samhällelig interaktion mellan olika kollektiva aktörer (Van Dijk, 1997). Språket är då inget neutralt beskrivande medium utan har nära kopplingar till sociala relationer och makt. Någon *gör* något med språket och uttalandet får konsekvenser i den sociala kontexten (Wetherell & Potter, 1988). Detta betyder att den här typen av diskursanalys blir en konkret språklig analys av hur olika uppfattningar konstrueras (Potter, 2003). Vad innebär det att språket är en social konstruktion? Det innebär att de ord vi använder och de sätt vi väljer att uttrycka oss på inte dikteras av de objekt som skall beskrivas. Med konstruktioner menas vilka ord, argument och perspektiv som väljs, men också hur de används. Det är inte objekten i sig som styr våra uppfattningar om dem utan våra uppfattningar är delvis resultatet av historiska och sociala processer och interaktioner. Objekten har alltså ingen egen essens som helt definierar hur vi skall uppfatta dem. Det finns ingen enhetlig metod eller skola som studerar sociala konstruktioner och flera forskningstraditioner använder delvis samma utgångspunkter som diskursanalys, konversationsanalys och retorikanalys (Potter, 1996a).

Diskursanalys är ett centralt teoretiskt perspektiv och metodologiskt tillvägagångssätt i avhandlingen, men inte heller den utgör en enhetlig skola, utan består av ett flertal inriktningar. Det är värt att notera att diskursanalys inte bara är en metod utan ett helt paket som både innefattar teoretiska utgångspunkter och metodologiska tillvägagångssätt (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Diskurs är ett delvis svårfångat begrepp men kommer i den här avhandlingen att innebära "...innebörden i vad vi säger och skriver samt sättet vi gör det på." (Sahlin, 1999 s. 88). I avhandlingen tillämpas den gren av diskursanalys som brukar kallas för kritisk diskursanalys (Fairclough, 2001; Fairclough & Wodak, 1997; Van Dijk, 2001; Wodak & Meyer, 2001). En skillnad mellan kritisk diskursanalys och andra diskursanalytiska perspektiv är att den inte bara försöker *beskriva* diskurser utan även *förklara* dem som resultat av och uttryck för social interaktion och sociala strukturer. Av särskilt intresse för den kritiska diskursanalysen är hur diskurser skapar, legitimerar och ifrågasätter makt och dominans i samhället. Makt skall i den här avhandlingen förstås i termer av kontroll, eller mer specifikt hur yrkesgrupper arbetar med att få diskursiv kontroll över ett professionellt territorium. Diskursiv makt är dock inte den enda formen av makt, men det är en viktig form och dess roll har sannolikt ökat då demokratiska och rättsliga principer minskat betydelsen av andra maktformer som våld.

Att kontrollera en diskurs innebär i sin starkaste form att grupper kan uppnå en generell konsensus kring den egna gruppens intressen, eller vad som också kallas för *hegemoni* (Gramsci, 2001). För professioner kan hegemoni handla om att vissa arbetsuppgifter ses som givna för gruppen men det kan också handla om att vissa värden tas för givna. Att uppnå hegemoni kan dock vara svårt i ett ifrågasättande och självreflekterande samhällsklimat och ofta får yrkesgrupper nöja sig med ett betydligt svagare stöd. Den diskursiva kampen står då oftare om vilka argument som skall uppfattas som starka, hur argumenten skall tillämpas i praktiken, och hur tveksamma fall skall avgöras. Samtidigt kan man utgå ifrån att grundförutsättningarna för dessa förhandlingar regelbundet ändras. Samhällsförändringar på olika nivåer påverkar vad som uppfattas som legitimt och mindre legitimt. Ett exempel från artikel 4 är att det under en period på 1980-talet uppfattades som klandervärd att bedriva socialt arbete i privata former eftersom det ansågs vara omoraliskt att tjäna pengar (eller *profitera* som begreppet löd) på människors problem. Senare kom denna uppfattning att ändras till att det avgörande var vårdens kvalitet och inte dess organiseringsformer. Dessutom, även om en yrkesgrupp kan ha ett starkt generellt stöd för en viss typ av arbete innebär det

alltid att det finns gråzoner i det praktiska arbetet där förhandlingar behöver ske mellan olika grupper.

Det kan också noteras att diskursiva kontrollmekanismer går hand i hand med sociala kontrollmekanismer. Den starkaste sociala kontrollmekanismen för yrkesgrupper är legitimationen då staten sanktionerat viss yrkesutövning, men sociala kontrollmekanismer påverkar och påverkas också av diskursiva konstruktioner kring en viss grupp. Utan ett visst diskursivt stöd för att en viss grupp skall utföra en viss sorts arbete kan legitimationen ifrågasättas vilket kan leda till gruppen får en mer perifer ställning eller till och med upphör. Legitimationen kan också stödja den diskursiva dimensionen genom att den utgör ett skäl till att en viss förhandlad ordning bör efterlevas. För socionomer som saknar en statlig legitimation och vars arbetsuppgifter i relation till andra yrkesgrupper i mångt och mycket är oklara blir den diskursiva kontrollen särskilt viktig. Alla dessa legitimitetsfrågor förhandlas fram i den språkliga, diskursiva dimensionen. Därför är det också av särskilt intresse att studera språket, hur sökandet efter diskursiv kontroll tar sig uttryck.

Språkligt gränsarbete handlar i detta sammanhang om att professionella grupper bidrar till skapandet av en diskurs som skall gynna den egna gruppens kontroll av ett yrkesfält, det vill säga att de bidrar till en diskursiv ideologi. Ideologier kan analyseras utifrån ett kognitivt och socialt perspektiv eftersom de både har en kognitiv och en social sida (Van Dijk, 1995, 1997). Strukturmässigt innehåller den kognitiva sidan av ideologier ett flertal element så som *värden* (Vad är bra och dåligt?), *medlemskap* (Vem tillhör vår grupp?), *aktiviteter* (Vad gör vi?), *mål* (Varför gör vi som vi gör?), *positioner* (Hur ser gruppens relationer ut?) och *resurser*, (Vad har vi och vad har vi inte?) (Van Dijk, 1998b). Detta innebär att analyser av diskurser skall fokusera just på vilka värden som uttrycks i text eller tal, vad olika aktörer gör och inte gör samt vilka mål, positioner och resurser de refererar till (Van Dijk, 1998a). Om den kognitiva sidan kan också sägas att ideologier är system av trosuppfattningar. Dessa system är generella och abstrakta men tar sig även konkreta uttryck. Ideologi handlar därför inte bara om abstrakta idéer utan ideologi skapas i vardagen (Mumby, 2004). Ideologi skall *göras* och här har språket en viktig roll. Det är lätt att tro att ideologier behöver vara precisa, välorganiserade eller koherenta system, men så är inte fallet. Eftersom syftet är att gynna den egna gruppen är det i många situationer en fördel att argumentera på ett sätt i en situation och på ett annat i nästa. Att de inte är alltför precisa gynnar dessa växlingar. Även om ideologier bärs av enskilda individer är de i grunden kollektiva till sin karaktär. De handlar om grupper

gemensamma föreställningar. En viktig uppgift med ideologi är att presentera gruppsspecifika intressen som universella, det vill säga att alla har ett intresse av att vissa mål uppnås. En framgångsrik ideologi lyckas i konkurrens med andra ideologier att övertyga om att just gruppens värderingar ligger i allas intressen (Mumby, 1987).

Den sociala sidan av ideologier är att språkanvändning får sociala konsekvenser. Det leder till att några får högre lön, mer ansvar, högre status och roligare arbetsuppgifter. I den här avhandlingen studeras den sociala sidan utifrån en professionssociologisk begreppsapparat, alltså utifrån vilka konsekvenser språkanvändning kan få för professionella grupper. Frågor som ställs är alltså hur kognitiva konstruktioner bidrar till professionella grupperingars förhandlade ordning. Studiet av ideologier brukar därför beskrivas som kritiskt eftersom maktstrukturer analyseras från utgångspunkten att de inte är naturliga utan konstruerade ordningar (Mumby, 2004).

Den kritiska diskursanalysen har ofta en ambition att aktivt ta ställning till den rådande ordningen. Feministiska analyser bygger vanligtvis på uppfattningen att samhälleliga könsordningar skall vara jämlika och marxistiska analyser bygger på idén om att underordnade klasser utnyttjas av överordnade grupper. Föreliggande avhandling har dock ambitionen att närma sig maktfrågorna mer symmetriskt, det vill säga utan att ta ställning till vad som är rätt eller fel eller hur saker borde vara. I det symmetriska förhållningssättet ingår också att parterna skall få komma till tals på ett likvärdigt sätt. Att vara helt symmetrisk är i praktiken mycket svårt, kanske omöjligt. Symmetri skall istället förstås som en ambition som skall eftersträvas (Hallberg & Bragesjö, 2003). Samtidigt innebär även ett lyckat symmetriskt förhållningssätt att underordnade gruppers talan stärks. Dels har ofta överordnade grupper bättre kanaler att föra fram sina anspråk genom, vilket innebär att ge båda parterna lika mycket utrymme kan utgöra en skillnad mot den verkliga situationen. Dels innebär själva premissen att maktordningar är konstruerade ordningar och inte naturliga fakta en relativisering av de rådande maktrelationerna. Därför tenderar symmetrin att ”dra” i den underordnades riktning, alltså till den överordnades nackdel.

Metod och materialval

Innan en mer konkret diskussion av metod- och materialval kan artiklarna metodologiskt summeras enligt följande: I den inledande artikeln, (1) *Key metaphors in the sociology of*

professions: Occupations as hierarchy and landscape står professionslitteraturen i fokus och analyseras med hjälp av så kallad metaforanalytisk teori. Den därpå följande artikeln, (2) *Byråkrater, flummare och andra: Om mikropolitiska konstruktioner på socialkontor* är en analys av fokusgruppsintervjuer med två grupper av socialsekreterare på socialkontor, försörjningsstödsgrupper och så kallade behandlingsgrupper. 30 socialsekreterare på 20 socialkontor i Göteborgsregionen intervjuades. Till fokusgrupperna användes vinjetter (se artikeln) som sändes ut till deltagarna i förväg. Vinjetterna utarbetades utifrån fyra individuella intervjuer. För att analysera intervjuerna användes diskursanalys. Artikel 3, *Pragmatic professionalism: Micro level discourse in social work*, bygger på samma material och samma diskursanalytiska förhållningssätt som föregående studie. Den avslutande artikeln, (4) *The heroine and the capitalist: The professions' debate about privatization of Swedish social work*, bygger på kvalitativ och kvantitativ metod eftersom analysen består av både kvantitativ innehållsanalys och diskursanalys. Diskursanalysen har lite varierande prägel eftersom vissa teman mer lutar åt argumentationsanalys medan andra lutar mer åt metaforanalys i en diskursanalytisk tappning. Empirin består av drygt 700 artiklar om privatisering som har sorterats ut ur 1100 fackliga tidskrifter (Socionomen, SSR-tidning, Social Q-rage och SKTF-tidningen).

Vilka metodologiska frågor som aktualiseras beror av förklarliga skäl delvis på vilken typ av empiriskt material som skall analyseras. Inom diskursanalysen är det vanligt att skilja på två typer av empiriska material, *naturliga* och *konstruerade* (Potter, 1996a). Naturliga material innebär i det här sammanhanget att forskaren inte varit med och påverkat att samtalet ägt rum eller texten kommit till. Konstruerade material innebär då omvänt att forskaren gjort samtalet möjligt exempelvis genom att arrangera det nödvändiga mötet. Från denna avhandling kan artikel 2 och 3 som bygger på fokusgruppsintervjuer sägas vara exempel på ett konstruerat material genom att undertecknad kallat till intervjuerna. Artikel 1 och 4 bygger istället på naturlig empiri eftersom båda bygger på textmaterial som är oberoende av undertecknad. Det finns dock några olika för- och nackdelar med materialtyperna. Fördelen med konstruerad empiri är att det är enklare att styra över innehållet och att de språkliga fenomen som skall studeras överhuvudtaget äger rum. Det kan dessutom spara både tid och resurser som annars behövs för att vänta på att det som skall studeras skall inträffa. Nackdelen är istället att forskaren riskerar att styra materialet så att det mer kommer att spegla forskarens konstruktioner än de intervjuades.

Problemen kring konstruerade material aktualiseras framförallt i relation till fokusgruppsintervjuerna i artikel 2 och 3. Fokusgruppsintervjuer valdes framför allt av tre skäl. För det första fanns en rädsla att för starkt styra de intervjuade med egna föreställningar och konstruktioner. Som intervjumetod bygger fokusgrupper mer på en dialog mellan deltagarna än att forskaren ställer frågor som skall besvaras (Morgan, 1997). Forskarens roll blir då snarare moderatorns än intervjuarens och är därför också mindre styrande. Å ena sidan fanns en önskan om att fokusgrupperna skulle prata om relationen till och synen på ”dom andra”, alltså en *tematisk styrning*. Å andra sidan var ambitionen att undvika en *innehållsmässig styrning*, vilket också utgjorde ett av skälen till att denna metod valdes från början. För att åstadkomma en tematisk styrning men att undvika en innehållslig kom vinjetter att användas som arbetades fram ur ett mindre antal individuella intervjuer. För det andra fanns en oro för att intervjuerna skulle påverkas av ett för starkt inslag av politisk eller professionell korrekthet. Denna oro framstår i efterhand som obefogad. För det tredje bedömdes det som fokusgrupper var den enda möjliga vägen utifrån den givna tidsramen för studien.

En central metodfråga inom all intervjuanalys är den så kallade transkriptionen, det vill säga när den inspelade intervjun skall överföras till skriven text. Noggrannheten och detaljrikedomen i transkriptioner är en avvägning mellan å ena sidan att mer detaljerade utskriftar möjliggör bättre analyser och å andra sidan att det är mycket tidskrävande att transkribera (Potter, 1996a). Ytterligare en faktor som påverkar är vilken typ av analys som skall göras på materialet. Inledningsvis var tanken att göra mer konversationsanalytiskt inspirerade analyser av materialet, men det kom att ändras eftersom materialet inte fick den karaktär som jag förväntat mig. Mycket av det mikropolitiska innehållet som var fokus för studien låg inte i själva konversationerna utan mer i innehållet och formen för olika påståenden. Möjligen hade det att göra med att grupperna var arrangerade som homogena grupper, alltså med försörjningsstödsgrupperna och de så kallade behandlingsgrupperna var för sig. Om grupperna istället varit heterogena är det möjligt att materialet mer fått karaktären av turtagning där de intervjuade tydligare behövt förhålla sig till vad föregående talare sagt utifrån att risken att bli ifrågasatt varit större. Istället blev materialet förhållandevis lite konversationslikt utan mer fragmentariskt där det framstår som att talarna mer drevs av ett intresse för att lägga till en ytterligare aspekt till samtalsämnet än att relatera, förhålla sig till och bygga vidare på vad föregående talare sagt. Att välja transkriptionssätt handlar alltså delvis om vilken typ av analys som skall göras där en tumregel säger att om analysen mer handlar om diskursanalys med lite mer breda innehållsanalyser räcker det med lite mindre

detaljerade utskrifter medan om det mer handlar om lingvistiskt inspirerade analyser behövs en mer detaljerad transkription göras. En fonetiskt intresserad sociolingvist skulle exempelvis behöva kunna utläsa uttalet ur utskriften (Potter, 1996b). I föreliggande fall valdes dock en mer grov transkription som förutom vad de sa även inkluderade tvekan eller paus, betonade ord och överlappande tal. Den svåraste utmaningen vid utskriften var inte *vad* de sa utan *vem* som sa det. Eftersom det främsta intresset inte var vem i rollen som *individ* som sa vad, utan vem i rollen som *gruppledning* bedömdes det dock som varandes av underordnad betydelse att några personer var svåra att skilja åt.

Artikel 4 bygger alltså på ett omfattande skrivet material och aktualiserar därför andra metodfrågor. I metodvalet inför denna studie var materialet givet för undertecknad men metodfrågorna återstod delvis att lösa. Det fanns en önskan om att analysen av det omfattande materialet både skulle spegla de övergripande strukturerna men också de små och detaljrika fenomenen. Att detaljerna skulle analyseras utifrån kvalitativ metod framstod som givet och för att analysera de mer övergripande strukturerna valdes kvantitativ innehållsanalys som bedömdes vara ett bra komplement till den mer kvalitativa innehållsanalysen (Brannen, 2004). Kvantitativ innehållsanalys har just den styrkan att den förmår att greppa stora material på ett överskådligt sätt (Neuendorf, 2002; Riffe et al., 1998). Kvantitativ innehållsanalys innebär att innehåll i text eller tal i första skedet kodas numeriskt utifrån en konstruerad mall där materialet i nästa skede kan analyseras med statistiska metoder. Den svåra metodologiska frågan i den kvantitativa innehållsanalysen kom att bli att handskas med den variabeldrift som denna typ av studier alltid behöver hantera. Alltså hur man försäkras sig om att innehållet i texterna bedöms på samma sätt över tid, både vilka artiklar som skall anses som relevanta och hur artiklarna sedan skall bedömas. Flera strategier användes för att reducera variabeldriften, dels testades kodningsinstrumentet där flera kodare användes och resultatet jämfördes. Dels utfördes kodningen helt av undertecknad. Kodning av så här omfattande material är tidskrävande och för att ett gott resultat skall uppnås krävs koncentration på uppgiften. Därför begränsades kodningen till en timme åt gången och inte mer än fem entimmespass om dagen. Dessutom fördes det dagbok över kodningen där tveksamma fall fördes upp på en lista och diskuterades av artikelförfattarna.

Ett annat empiriskt material i avhandlingen utgörs av professionssociologiska litteraturen som sådan. Valet av teori och metod hängde ihop inför skrivande av artikel 1 men det framstod som om det fanns två vägar att gå, antingen att vända sig mot diskursanalysen, där

metaforanalys varit ett genomgående tema, eller att istället använda sig av den mer specifika forskningsgren som analyserar metaforer med förgrundsgestalter som Lakoff & Johnson (1980) (se även Gentner, 1983; Gibbs, 1999; Kövecses, 2002; Schmitt, 2005). Valet kom dock att falla på metaforanalysen eftersom den utgjorde en mer explicit och användbar teoretisk ram. Den svåraste metodologiska frågan med artikel 1 var vilka urvalsprinciper som skulle användas. Här valdes två huvudprinciper, dels de texter som ofta refereras i respektive metafortradition och dels de som på det ena eller andra sättet gjort teoretiska bidrag till metaforenas utveckling. Här görs förstås inte anspråk på att *all* relevant litteratur finns refererad utan det skall ses som ett axplock som i och för sig är centralt, men som ändå utgör ett urval.

Analytiska förhållningssätt

Vanligen görs en skillnad mellan tre olika analytiska förhållningssätt, deduktion, induktion och abduktion. Deduktion är det traditionella sättet att använda i kvantitativ forskning och bygger på att de av teorin eller andra på förhand givna utgångspunkterna styr analysen utan någon mer direkt påverkan av det empiriska materialet. Vid induktion utgår man istället från det empiriska materialet och analyserar det med hjälp av forskarens vardagsbegrepp för att kunna generera ny teori. Alvesson & Sköldberg (2000) menar att riskerna med deduktion är att den teoretiska ramen blir alltför styrande i analysarbetet. Nackdelarna med induktion är istället att det inte sker någon teoriutveckling för att samma teorier riskerar att växa fram ut olika empiriska material. Även om teorierna ges olika namn riskerar de att ha samma kognitiva innehåll (Alvesson & Sköldberg, 2000). För att undvika dessa risker föreslår författarna en abduktiv analys där teori och empiri får samverka. I mer praktiska termer menar de att analysarbetet skall utgå ifrån:

A general look through the broad outlines of the theoretical and empirical research field, followed as quickly as possible by a leap into one's own empirical material... (Alvesson & Sköldberg, 2000, s. 17).

Utifrån ovanstående karaktäristik kan konstateras att avhandlingens analytiska arbete har varit en abduktiv process. Däremot har de teoretiska influenserna vägt olika tungt vid olika analyser. I utvecklande av kodningsinstrumentet till analysen av tidskriftsmaterialet hade teorin en större betydelse i jämförelse med vilken diskursanalytisk ingång som skulle väljas

när olika teman i tidskriftsmaterialet skulle analyseras. Exempelvis valdes en argumentationsanalytisk prägel på teman som var mer argumentativa till sin karaktär medan teman med mer beskrivande artiklar istället kom att analyseras genom ett sökande efter metaforer.

Analytiskt har också bestått av en hermeneutisk, eller tolkande, process. Det finns dock olika sätt att uppfatta hur tolkningar görs. Det kan uppfattas som att den som tolkar, det tolkande subjektet, skall "tömma" sig själv och sätta sig in i det som skall förstås (det tolkande objektet) för att uppnå en objektiv kunskap. En sådan manöver förefaller dock vara omöjlig, då det inte är möjligt att tömma sig själv på den kunskap och de erfarenheter som behövs för att förståelse överhuvudtaget skall vara möjlig. En rimligare uppfattning är istället att tolkning och förståelse skall ses som ett möte mellan två meningssystem (Gadamer, 2006). Kunskap i form av förståelse uppstår när det tolkande subjektet möter en annan betydelsehorisont, i det här fallet i form av en text. Det innebär dock inte att vilka tolkningar som helst kan göras eftersom objekten som skall tolkas i viss mån kan göra motstånd mot vissa uttolkningsförsök.

I mer praktiska termer bestod diskursanalysen av de empiriska materialen till artikel 2-4 av en likartad analys. Materialet betraktades med en viss distans för att fånga de övergripande strukturerna och perspektiven, men detta sätt att läsa varvades med närläsningar av särskilda texter, stycken och meningar. Oberoende av nivå var en central fråga vad texten gör med mig som läsare och hur detta åstadkoms. En särskilt viktig fråga var att fokusera på hur den egna och den andra gruppen framställs, hur den egna aktiviteten konstrueras samt vilka underliggande premisser som ligger bakom resonemangen, alltså att dekonstruera diskursens innehåll (Feldman, 1995). Det analytiska målet har alltså varit att beskriva och analysera vad som görs i texten och talet och hur detta åstadkoms (Wood & Kroger, 2000). Efter ett antal genomläsningar markerades intressanta avsnitt varpå en tematisk struktur utarbetades. Sedan har de olika temana analyserats separat. En viktig fråga att hålla levande i dekonstruktionen av diskursen var också om och hur olika utsagor legitimerar en särskild social ordning. Samtidigt har analysen ömsom inneburit ett närmande av texterna men också perioder av distanstagande (eller förfrämligande) för att förstå innehållet och sammanhagen (Sahlin, 1999). Då har olika diskurser erbjudit olika utmaningar beroende på mina egna erfarenheter. Exempelvis var behandlingsgruppernas tal förhållandevis bekant sedan tidigare vilket innebar att en viktig uppgift blev att skapa distans. Försörjningsstödsgruppernas tal å andra sidan var mer obekant vilket medförde att en primär uppgift var att istället närma mig diskursen.

Artikel 1 var inte en ideologianalys där de sociala implikationerna stod i fokus och därför var analysprocessen delvis annorlunda. Analysprocessen innebar istället att rekonstruera metaforerna där så mycket som möjligt skulle explicitgöras i form av att modellerna skulle ritas upp, begrepp och centrala passager skulle formuleras, riktningar fick representeras av pilar, dimensioner skulle skrivas ut samt att socionomer och några andra yrkesgrupper placerades in för att tydliggöra modellerna.

Ett centralt metodologiskt grepp i avhandlingen har varit så kallad triangulering (Ma & Norwich, 2007). Triangulering innebär i forskningssammanhang att ett fenomen belyses från flera olika infallsvinklar. Denzin (1978 i Janesick, 2004) skiljer på fyra typer av triangulering: empirisk, teoretisk, metodologisk och forskartriangulering. Dessa innebär att flera empiriska material, teorier, metoder eller forskare används i forskningsprocessen. Samtliga dessa former av triangulering finns representerade i avhandlingen men jag skall i första hand diskutera den empiriska och teoretiska trianguleringen i detta avsnitt. Avhandlingen innehåller en teoretisk triangulering där professionsteori, organisationsteori och diskursteori delvis belyser samma frågor men med lite olika ingångar. Inom professionsteorin är själva yrkesutövaren som individ eller kollektiv i huvudfokus, men talet och organisationen är mer perifert. I organisationsteorin är istället organisationen i huvudfokus, men yrkesutövaren och språket blir sekundärt. Följaktligen så är språket primärt i diskursteorin men de professionella och organisationen kommer i andra hand. Tillsammans utgör de dock viktiga redskap för att förstå professionellt gränsarbete.

Den empiriska trianguleringen innebär att olika former av empiri använts vilket möjliggjort att olika former av gränsarbete kunnat analyseras, som talat och skrivet gränsarbete, gränsarbete på mikro- och makronivå samt formellt och informellt gränsarbete. Skillnaderna mellan det talade och det skrivna är bland annat att det talade gränsarbetet är mer spontant och att det riskerar att bli mer omedelbart ifrågasatt. Livslängden på gränsarbetet utgör också en skillnad där det skrivna både tenderar att bevaras längre och kan nå en större publik än de ofta små talade sammanhangen. Gränsarbete på mikro och makronivå finns också representerat i avhandlingen. Fokusgruppsmaterialet representerar här mikronivån där enskilda yrkesutövare bedriver gränsarbete i relation till en annan grupp yrkesutövare. Tidskriftsmaterialet som sådant kan istället betraktas som innehållande ett mer makroorienterat gränsarbete i kraft av att vara fackföreningarnas kanal utåt, framför allt till sina medlemmar, men också till andra

läsare som är intresserade av fackföreningarnas synpunkter. Det formella gränsarbetet består av att centrala fackliga företrädare uttalar sig i tidskriftsmaterialet och ger sin syn på hur den sociala sektorn skall organiseras. Det formella gränsarbetet är mer centraliserat och har oftare en större publik som mottagare. I det här gränsarbetet får vi ta del av hur centrala aktörer i professionen handskas med ett antal interna frågor som presenteras i ett offentligt sammanhang. Gränsarbetet är offentligt eftersom vem som helst har möjlighet att läsa materialet samtidigt som de skall hantera och behandla interna frågor delvis utanför den offentliga debatten. Det informella gränsarbetet är mer för de små sociala sammanhangen och representeras i avhandlingen av fokusgruppsintervjuerna där socionomer från de två olika professionella segmenten ger sin syn hur gränserna ser ut och hur de bör arrangeras. Det formella gränsarbetet har särskild relevans för den intraprofessionella dynamiken eftersom en uppgift för de fackliga organisationerna är att hålla samman gruppen. Därför kan misstänkas att den professionella segmenteringen tonas ner. I det informella gränsarbetet kan istället de interna spänningarna framträda tydligare. Sammanfattningsvis kan då sägas att socialkontorsstudien representerar ett talat, informellt gränsarbete på mikronivå. Tidskriftsmaterialet kan istället beskrivas som ett skrivet, formellt gränsarbete som är mer orienterad på en makronivå.

Avslutningsvis kan konstateras att artikel 2-4 kan betraktas som exempel där socionomer används för att illustrera en professionell grupperings interna dynamik. Detta gör att de generaliseringar som kan göras kring professionella grupper i allmänhet i första hand handlar om analytiska generaliseringar, alltså att slutsatserna mer skall uppmuntra till resonemang och reflektion kring hur det kan fungera i andra yrkesgrupper än att slå fast hur andra yrkesgrupper verkligen fungerar (Yin, 2003).

Kapitel 5. Sammanfattning av avhandlingens artiklar

Key metaphors in the sociology of professions: Occupations as hierarchy and landscape.

I avhandlingens första artikel analyseras två nyckelmetaforer som återfinns i professionssociologin, yrkesgrupper betraktat som en hierarki respektive ett landskap. Metaforer kan ses som en sorts tankeverktyg som styr uppmärksamheten i en viss riktning vilket innebär att de underlättar förståelsen för olika fenomen. Men på samma sätt som de lyfter fram och tydliggör vissa sidor av verkligheten så döljer de och tonar ner andra. Av den anledningen är det också viktigt att medvetandegöra hur våra grundmetaforer ser ut och vad de gör med vår förståelse av de fenomen som skall förstås. Ett sätt att beskriva vad en metafor är för något är att de utgörs av en jämförelse mellan en *basanalogi* där viss kunskap lånas ifrån och en *målanalogi* där kunskapen sedan tillämpas. I fallet professioner används alltså hierarkimetaforen och/eller landskapsmetaforen för att förstå yrkesgrupper. I artikeln görs först en idealtypisk konstruktion av metaforerna där centrala och relevanta delar av professionssociologin diskuteras i ett historiskt perspektiv.

Hierarkimodellen har ofta uppfattats som en pyramid med ett fåtal starka professioner i toppen som skiljer dem från mer ordinära yrkesgrupper. I yrkesgrupper betraktat som en hierarki var en central fråga för den tidiga professionsforskningen under 1900 talets första hälft att försöka skilja ut vilka de verkliga professionerna var i toppen av hierarkin. Det normativa inslaget var under denna period påfallande där yrkesgrupper gärna ville bli definierade som professioner. När aktörsperspektivet under senare delen av 1900-talet blev inflytelserikt blev frågan istället hur ett antal starka professioner agerade för att nå en stark position i samhället. Professioner sågs då i en hierarkimetafor där prestige var ett viktigt värde som eftersträvades. Två centrala dimensioner i hierarkin är vilken *position* en yrkesgrupp har i hierarkin och den *riktning* som olika stängningsstrategier riktas mot. En hög position i hierarkin indikerar en hög status bland yrkesgrupperna. Det centrala begreppet i hierarkimetaforen är *stängning*. Yrkesgruppernas olika stängningsstrategier beror på om de är riktade horisontellt, vertikalt eller sidledes. Att vinna prestige sågs då som en rörelse uppåt i hierarkin och att förlora sågs som en neråtgående rörelse. I professionssociologin har ett antal olika stängningsstrategier identifierats, bland annat usurpation, exklusion och demarkation.

Usurpationen riktas uppåt i hierarkin och är ett sätt för underordnade grupper att göra anspråk på överordnade gruppers intressen. Exklusionen riktas istället nedåt mot underordnade grupper och är ett sätt att stänga ute andra grupper från de överordnades anspråk. Demarkation riktas istället sidledes mot professionella grupperingar på samma statusnivå (se artikeln för flera stängningsstrategier). Det förekommer åtminstone två varianter av hierarkimetaforen, den nyweberianska där det är yrkesgruppers inbördes aktiviteter som analyseras och den nymarxistiska där yrkesgrupperna agerar i relation till andra klasser som arbetarklassen.

I den mer samtida professionsforskningen kan också nämnas diskussioner om att yrkesgrupper professionaliseras ovanifrån vilket är ett sätt att säga att ledningen i arbetsorganisationerna eller staten initierar professionalisering till skillnad från en professionalisering inifrån där yrkesgruppen själv tar initiativet. Det kan också vara värt att notera att hierarkimetaforen är väletablerad inom organisationsforskningen där byråkratier exempelvis setts som en hierarkisk organisationsform.

När professioner istället betraktas som ett landskap finns det att antal centrala begrepp såsom fält, territorier och områden, men det viktigaste begreppet i den här traditionen är gränser. Här ses en profession som ett landområde som inmutats och kontrolleras med hjälp av ett antal gränser mot kringliggande områden. Begreppet gränsarbete är också viktigt i denna tradition och indikerar att professionella grupper aktivt konstruerar och dekonstruerar gränser bland annat för att uppnå kontroll över ett yrkesfält. I artikeln diskuteras också några olika former av gränser och gränsarbete. En viktig typ av gränsarbete har med den så kallade jurisdiktionen att göra, alltså frågor kring vilken yrkesgrupp som skall göra vad. Jurisdiktionen handlar också om vilken kontroll en yrkesgrupp har över en given mängd arbetsuppgifter. Gränsarbete kan dock handla om annat är jurisdiktion, som skapandet av en positiv identitet, inmutandet av ett kunskapsområde, handlingsfrihet, status eller ekonomiska belöningar. Även om dessa värden kan separeras av analytiska skäl så hänger de i praktiken samman. En positiv identitet bygger exempelvis på att få göra rätt arbetsuppgifter på ett sätt som yrkesutövaren själv bestämmer. Det förekommer även två versioner av landskapsmetaforen. Den ena versionen föreställer sig yrkesgrupper som ett geografiskt landskap där olika grupper innehar olika områden. Den andra versionen föreställer sig istället landskapet i form av en karta som utgör våra mentala bilder av det sociala landskapet. Kartversionen av landskapsmetaforen kan då

sågas betona de mentala, kognitiva och symboliska processer som det innebär att göra anspråk på en viss yrkesutövning.

Bland slutsatserna kan nämnas att landskapsmetaforen är en mer komplex och innehållsrik metafor vilket innebär att den å ena sidan har potentialen att förklara fler fenomen som är relaterade till yrkesgrupper men å andra saknas den retoriska tydlighet som hierarkimetaforens stängningsterminologi har. Som nämndes ovan så finns det olika versioner av respektive metafor. En skillnad mellan de olika versionerna är att i hierarkimetaforen återfinns skillnaderna i målanalogin, alltså i vad som hierarkin som metafor tillämpas på. Antingen består hierarkin av olika professioner eller så består hierarkin av klassamhället i sin helhet. Skillnaderna i landskapsmetaforen återfinns istället i basanalogin. Antingen är det ett landskap eller så är det en karta som kunskap lånas ifrån och som sedan tillämpas på yrkesgrupper. Dessutom kan det noteras att metaforerna i sig själva är neutrala i ett antal frågeställningar som upptagit professionssociologin som exempelvis hur professionsbegreppet skall definieras och hur stark påverkan omgivningen har på yrkesgrupper. Avslutningsvis konstateras att trots ett flertal förtjänster hos metaforerna skulle nya metaforer kunna bidra med att frilägga nya aspekter av de processer som yrkesgrupper är involverade i.

Byråkrater flummare och andra: Om mikropolitiska konstruktioner på socialkontor

Avhandlingens andra artikel syftar till att analysera gränsarbetet mellan två grupper av socionomer på socialkontor, försörjningsstödsgrupper och behandlingsgrupper. Artikeln syftar alltså till att undersöka hur gränser konstrueras mellan dessa grupper. Försörjningsstödet huvudsakliga arbetsuppgift är precis som namnet antyder att försöka hjälpa klienterna med eventuella försörjningsproblem. Behandlingsgrupper är en mer samlande informell benämning på vad som mer formellt brukar heta, exempelvis, barn- och familjgruppen, ungdomsgruppen eller vuxengruppen. Behandlingsgruppernas undergrupper är en åldersindelning av klienter och de arbetar med sociala problem som när barnens föräldrar brister i föräldraskapet, ungdomskriminalitet eller vuxnas missbruksproblem. I praktiken samarbetar ofta grupperna i enskilda ärenden då klienterna både behöver hjälp med försörjningen och med andra frågor. Dessa två grupper kan ses som ett exempel på professionell segmentering då de delar utbildningsbakgrund och därigenom har gemensamma intressen men samtidigt konkurrerar om verksamhetens resurser. Artikeln är en diskursanalys

av individuella intervjuer och fokusgruppsintervjuer med 30 socialsekreterare från Göteborgsregionen.

En central skillnad mellan gruppernas gränskonstruktion återfinns i deras syn på sitt eget och de andras arbete. Behandlingsgrupperna såg sitt eget arbete som relativt svårt och komplicerat medan försörjningsstödsgruppernas arbete beskrevs som förhållandevis enkelt. Mer innehållsligt beskrevs behandlingsgruppernas egna arbete som ett nära, relationsbaserat, motiverande och behandlande arbete. Synen på det enkla försörjningsstödsarbetet tog sig flera uttryck. Försörjningsstödsfrågor exemplifierades med tandproteser och bussbiljetter. Att tala om försörjningsfrågor konstruerades också som ett problem, något som stod i vägen för att prata om viktigare frågor. Arbete på försörjningsstödet ansågs dessutom vara en reträttplats om arbetet på den egna behandlingsgruppen blev för slitsamt. Försörjningsstödsgrupperna hävdade istället att deras arbete var lika relationellt, motiverande och svårt som behandlingsgruppens arbete. Att tala om pengar ansågs dessutom vara en bra utgångspunkt att bygga relationer på. Att hjälpa klienterna med deras försörjningsproblem ansågs vara centralt i bemärkelsen att om inte dessa problem löser sig är det svårt/omöjligt att arbeta med annat förändringsarbete. Båda grupperna menade också att de själva arbetade utifrån ett helhetsperspektiv till skillnad från den andra gruppens smalare perspektiv.

En annan central gränskonstruktion var hur de såg på varandra. Behandlingsgrupperna beskrev socialsekreterarna på försörjningsstödet som fyrkantiga, byråkratiska och regelstyrda. Försörjningsstödsgrupperna var väl medvetna om denna kritik och tog själva upp och diskuterade den. Kritiken besvarades med att visst finns det sådana socialsekreterare, men att personen själv inte var sådan. Behandlingsgrupperna beskrevs istället som omedvetna kring vad saker kostar, överdrivet och onödigt teoretiska och "flummiga" det vill säga i avsaknad av ett mer jordnära och konkret tänkande.

Även om grupperna var överens om att behandlingsgrupperna har högre status än försörjningsstödsgrupper så hade de olika uppfattning om vad skillnaderna beror på. Försörjningsstödsgrupperna resonerade framför allt utifrån ett aktörsperspektiv och resonerade kring hur olika aktörer bidrar till den rådande statusordningen. Behandlingsgrupperna uppfattades som en central aktör som på olika sätt bidrog till försörjningsstödet underordning. Andra aktörer som diskuterades var SSR, cheferna i respektive grupper, centrala kommunala tjänstemän och socionomutbildningen i Göteborg.

När behandlingsgrupperna diskuterade statusfrågorna var det istället utifrån ett strukturellt perspektiv där det bland annat hänvisades till arbetsbelastningen mätt i antalet ärenden. I artikeln diskuteras också olika retoriska strategier som hur nyanserade påståenden arbetas fram och hur grupperna skyddar sig från möjlig kritik.

Bland slutsatserna kan nämnas att gränskonstruktionerna innebär att en professionell identitet skapas där aktörerna konstrueras som utförare av svåra, viktiga och intressanta frågor som utförs ur ett riktigt perspektiv. Konstruktionerna kring det svåra och enkla arbetet får inte bara identitetsmässiga konsekvenser utan kan också komma att få konsekvenser för hur resursfördelningen ser ut i organisationerna. Om försörjningsstödsgruppernas konstruktioner kring det lika svåra arbetet blir rådande kommer det att innebära att de får en bättre position att förhandla om de löneskillnader som förekommer. Dessutom kan det få konsekvenser för försörjningsstödsgruppens handlingsfrihet i samarbetsituationer. Om synen på det enkla försörjningsstödsarbetet etableras kan det innebära att de får en tydligt underordnad position i relation till behandlingsgrupperna. I artikeln diskuteras också var de positivt laddade beskrivningarna av ett behandlande, motiverande och relationellt arbete utifrån ett helhetsperspektiv kommer ifrån. Här kan konstateras att en professionell gruppering inom socialt arbete argumenterat för och betonat fördelarna med ett psykosocialt arbete där behandling och helhetsperspektiv varit centrala begrepp. Den psykosociala utgångspunkten för förändringsarbete har uppfattats som ett helhetsperspektiv istället för det renodlat psykodynamiska arbetssätt som psykologer traditionellt har arbetat utifrån. En viktig slutsats i artikeln är att uppfattningar om ett helhetsperspektiv kan ses som en gränssättning gentemot psykologer och att dessa värden sedan importeras till den intraprofessionella sfären där de konkurrerar om vem som arbetar mest relationellt och utifrån ett helhetsperspektiv.

Pragmatic professionalism: Micro level discourse in social work

Artikeln inleds med att konstatera att det på senare år skett en förändring i hur yrkesgrupper skapar legitimitet för sin yrkesutövning. Förändringar som införandet av marknadslösningar i välfärdssektorn och krav på evidensbaserade praktiker har inneburit en ny situation för professionella grupper. Evetts (2007) har beskrivit denna förändring som en rörelse från *yrkesprofessionalism* till *organisationsprofessionalism*. Den kanske tydligast skillnaden mellan dessa idealtypiska modeller över hur legitimitet skapas består i att yrkesprofessionalism innebär att professionella grupper är betrodda med att organisera sina

respektive yrkesfält bland annat i kraft av sin utbildning och yrkesetik. I organisationsprofessionalismen skapas istället legitimitet genom reglering och kontroll. Kontroll finns både som extern kontroll i form av regler, förordningar, utvärderingar och andra former av instrument som skapar mätbara resultat. Dessutom finns det interna kontrollmekanismer där professionella yrkesutövare internaliserar kontrollmekanismer så att de själva bevakar yrkesutövningen exempelvis i form av ett ansvarstagande för att organisationens budgetramar beaktas. På så sätt har kontrollmekanismerna internaliserats av yrkesutövarna. Organisationernas chefer anses här ha en viktig roll att spela eftersom de är en central aktör när organisatoriska mål eftersträvas. Genom chefernas roll i införandet av organisationsprofessionalism beskrivs den som en professionalisering ovanifrån.

Även denna artikel analyserar hur socialkontorens behandlings- och försörjningsstödsgrupper relaterar till varandra, men med skillnaden att här analyseras gränsarbetet i relation till Evetts två idealtypiska logiker, organisations- och yrkesprofessionalism (se även föregående artikel). Syftet är att utifrån intervjumaterialet dels utveckla vad organisations- och yrkesprofessionalism innebär på den mikropolitiska arenan och dessutom resonera kring hur de aktuella grupperna förhåller sig till logikerna.

Bland artikelns slutsatser kan nämnas att en skillnad mellan logikerna består i vad som kunskapsmässigt står i fokus. I organisationsprofessionalism står den organisatoriska strukturen i fokus i form av regler och förordningar. Även i argumenterandet för en specifik arbetsdelning finns det skillnader där organisationsprofessionalismen motiveras med hjälp av den byråkratiska strukturen. I yrkesprofessionalismen står istället klienten i fokus både vad det gäller kunskap och hur det argumenteras när en viss arbetsfördelning skall motiveras. I slutsatserna framgår att det finns fördelar med att motivera en arbetsfördelning utifrån den byråkratiska strukturen jämfört med att hänvisa till klienternas bästa eftersom det många gånger är mer otydligt vad klientens skulle innebära. I sin förlängning innebär detta också att organisationsprofessionalismen inte med nödvändighet behöver vara introducerad ovanifrån av organisationsledningen, utan professionella grupper kan ha sina egna skäl till att vända sig till organisationsprofessionalismen.

Hur förhåller sig då försörjningsstöds- och behandlingsgrupperna till dessa logiker? Precis som man kan förvänta sig när idealtypiska logiker jämförs med verkligheten så befinner sig de verkliga fallen någonstans emellan. Även om båda grupperna uppvisar blandade känslor

inför organisationsprofessionalismen förefaller försörjningsstödsgruppernas kluvenhet att vara mer djupgående i det att de både argumenterar för ett klientorienterat arbete och förhåller sig mer positiv till organisatorisk kontroll. Behandlingsgrupperna tenderade mer att argumentera i linje med yrkesprofessionalismen. Både behandlings- och försörjningsstödsgrupperna växlade dock mellan organisationsprofessionalism och yrkesprofessionalism när de skulle argumentera för en viss arbetsdelning mellan grupperna. Ibland användes den byråkratiska strukturen i form av regler som resurs för att avvisa arbete och i andra fall användes istället klienternas bästa som motivering. Dessa växlingar mellan olika sätt att bedriva gränsarbete kan ses som en pragmatisk professionalism där grupperna å ena sidan gör anspråk på att stå för en yrkesprofessionalism men från tid till annan istället förlitar sig på organisationsprofessionalism. I artikelns avslutning konstateras att framtiden för framgångsrika yrkesgrupper kommer att innebära att de behärskar båda formerna av professionalism och att de även fortsättningsvis använder logikerna pragmatiskt.

The heroine and the capitalist: The professions debate about privatization of Swedish social work

Som ett svar på den svenska välfärdsstatens ekonomiska problem, men också beroende av politiska beslut har den svenska välfärdsproduktionen blivit mer decentraliserad, marknadiserad och privatiserad. För socialt arbete har det bland annat inneburit ett ökande antal socionomer som driver eget företag men antalet socionomer som arbetar i privat regi har också vuxit. Syftet med denna artikel är att beskriva och analysera privatiseringsdebatten i fyra svenska fackliga tidskrifter utgivna av socionomernas två ledande fackliga företrädare SSR och SKTF.² I dessa tidskrifter har under perioden 1985 till 2003, 1100 nummer analyserats där drygt 700 artiklar som berör privatisering återfunnits. Artiklarna har en spännvidd från debattartiklar, reportage och intervjuer med privatpraktiserande socionomer till ledare som berör privatiseringsfrågan. För att inkluderas i materialet skall ordet privatisering eller ett lätt identifierbart ord som kan relateras till privatisering nämnas i rubriken eller ingressen. Ledarartiklarna utgör här ett undantag eftersom de lästs mer noggrant dels för att de ofta saknade en ingress och dels för att de bedömdes vara en central del av privatiseringsdebatten. Tidskriftsmaterialet analyserades med hjälp av kvantitativ innehållsanalys och diskursanalys.

² Tidskrifterna är Socionomen, SSR-tidningen, Social Qrage och SKTF tidningen

Resultaten kan sammanfattas med att debatten (1) avideologiserats och går mot en minskad polarisering, (2) innehåller ambivalens till privatisering och att (3) privatisering uppfattas och metaforiskt presenteras som en hjältinna eller en kapitalist. Den avtagande polariseringen uttrycks bland annat i att författarna tar mer och starkare ställning i privatiseringsfrågan tidigt under den studerade perioden för att senare mer resonera kring för- och nackdelar utan att ta ställning. Dessutom minskar argumenten med politisk/ideologisk förankring, som att privatisering leder till ett mer segregerat samhälle, till en mer pragmatisk hållning där privatisering ses som en praktisk fråga att lösa. Den ideologiserade debatten återkommer delvis efter en lugnare period i slutet av 1990-talet i samband med diskussioner kring eventuella privatiseringar i Stockholms stad.

Ambivalensen i debatten uttrycks på flera sätt. Debatten i SSR:s tidskrifter är ambivalent i den uttryckliga argumentationen där de både tar ställning för och emot. Däremot är deras tidskrifter för privatisering i de konkreta exempel som lyfts fram, exempelvis i de reportage som förekommer om socionomer som startat eget. Debatten i SKTF:s tidskrifter är också ambivalent. Här ställer de, åtminstone inledningsvis, sig uttryckligen negativt till privatisering även om de i de exempel tidskriften har av privatisering både lyfter fram privatisering som något positivt och något negativt. Inställningen förändras dock och under de sista åren av den undersökta perioden förhåller de sig mer positivt.

Hjältinnan och kapitalisten är två olika sätt att metaforiska presentera privatisering. Hjältinnan är en skicklig socionom som i liten skala och med en viss tvekan tar steget från den offentliga byråkratin till att öppna eget. De offentliga verksamheterna presenterades då som tröga och byråkratiska, som ett hinder för en professionell utveckling. Motiven till att öppna eget är att få större metodologisk frihet och ett större personligt ansvar. Genom kapitalisten presenteras istället privatisering som ett storskaligt projekt i syfte att tjäna pengar på kortast möjliga tid. Kompetensnivån bland dessa kapitalister är låg vilket får till följd att verksamheterna ofta går i konkurs och medlemmarna blir utan arbete. I den här synen på privatisering står verksamheter i offentlig regi för demokratiska värden och ett ansvarstagande för svaga grupper i samhället. Sammanfattningsvis kan sägas att privatisering både ses som en möjlighet och ett hot. Ambivalensen inför privatisering kan tolkas som att professionen vill ha privat verksamhet som ett karriäralternativ för socionomer men samtidigt vill ha kvar centrala verksamhetsområden i offentlig regi som ett skydd mot andra yrkesgrupper. En nyckelfråga

verkar vara vem det är som driver privatiseringen. Görs det av socionomerna själva uppfattas det som något positivt medan om politiker eller andra professionella grupperingar gör det, som något negativt. Det förefaller som om att när privatiseringen inte hotar professionens inflytande över yrkesfältet så uppfattas det som positivt, annars inte. Privatisering uppfattat som en kapitalist eller en hjältinna exemplifierar dessa skillnader. Oberoende av dessa uppfattningar kan konstateras att privatisering inte bara är något som professionella grupperingar passivt anpassar sig till utan att de i hög grad aktivt är med och formar utvecklingen.

Kapitel 6. Avslutande reflektioner

Avhandlingens syften handlar alltså om att på ett konkret plan analysera socionomernas gränsarbete på två olika arenor, men också att abstrakt analysera gränsarbete som begrepp och fenomen. I detta avslutande avsnitt har jag för avsikt att i korthet återvända till avhandlingens inledning och Hughes idéer om aktörer, kontroll samt internt och externt gränsarbete utifrån avhandlingens resultat. Avsikten är både att reflektera över vad resultaten kan innebära för socialt arbete men också kring fenomenet gränsarbete. Dessutom vill jag blicka framåt genom att peka ut ett antal angelägna forskningsområden.

I dagsläget förefaller det som att en viktig ideologisk fråga återfinns i skärningspunkten mellan socialt arbete som behandlingsprojekt (alltså de sociala grupperingar som är kopplade till behandlingsarbete) och socialt arbete som ett ämbetsmannamässigt projekt. Socialkontorens inre gränsarbete kan i ett vidare perspektiv ses som en diskursiv spänning mellan dessa arbetssätt. I materialet som avhandlingen bygger på uttrycks positiva uppfattningar kring ett behandlingsrelaterat socialt arbete. På den mikropolitiska arenan tar detta sig uttryck genom att det görs anspråk på att bedriva ett behandlingsrelaterat arbete. Samtidigt som detta ideologiska intraprofessionella drama utspelas påverkar arbetsplatserna den metodmässiga inriktningen bland annat genom att avkräva personalen budgetansvar i sitt arbete och annat organisatoriskt ansvarstagande. Kraven på ett organisatoriskt ansvar tycks samverka med och stärka det ämbetsmannamässiga sociala arbetet eftersom det bygger på kontroll och ett tillvaratagande av juridiska och administrativa aspekter av arbetet. Kort sagt verkar det behandlingsorienterade sociala arbetet starkt samtidigt som intressenter i socionomernas yrkesfält verkar för att öka inslagen av det ämbetsmannamässiga sociala arbetet. Som en konsekvens av detta är det möjligt att spänningarna mellan grupperingar som arbetar utifrån dessa arbetssätt kan komma att intensifieras.

Omprioriteringar i socionomkollektivet mellan vad som är ett önskvärt socialt arbete skapar inte bara nya vinnare och förlorare i relationerna mellan olika grupper av socionomer, det får även konsekvenser för vilka externa gränser mot andra yrkesgrupper som kommer att aktualiseras och intensifieras i framtiden. Blir rörelsen mot ett mer ämbetsmannamässigt arbete kommer ett centralt gränsarbete att behöva utföras gentemot jurister och förvaltningsekonomer, som i jämförelse med socionomerna kan sägas representera en högre

grad av ämbetsmannamässig yrkesutövning. Gränsarbetet mot psykologerna och andra yrkesgrupper, med en tydligare behandlingsprofil, kan då komma att klinga av. Om rörelsen istället blir mot större inslag av arbetsuppgifter i linje med socialt arbete som behandlingsarbete kan man förvänta sig större friktion och externt gränsarbete mot yrkesgrupper som psykologer, sjuksköterskor och läkare. Vissa värden skapas alltså i relation till andra yrkesgrupper, exempelvis de i socionomsammanhang positiva värdena helhetsperspektiv och behandling. Behandling kan ses som ett sätt att närma sig den statusfyllda psykologgruppen medan helhetsperspektiv är ett sätt att distansera sig från psykologerna. I det interna gränsarbetet på arbetsplatserna skall sedan dessa värden uttolkas för att avgöra vem som arbetar mest rätt och riktigt. Samtidigt får även det interna gränsarbetet konsekvenser för relationerna till andra professionella grupper. Det kan alltså konstateras att det interna och externa gränsarbetet hänger samman på ett komplext vis.

För att få kontroll över ett professionellt territorium har två typer av gränsarbete identifierats, ett särskiljande och ett sammanhållande. Det särskiljande gränsarbetet handlar om att konstruera gränser medan det sammanhållande gränsarbetet istället innebär att dekonstruera gränser. Den typ av gränsarbete som framträdde i diskussionerna på socialkontoret kan ses som ett särskiljande gränsarbete där behandlingsgrupperna med olika retoriska grepp ville skilja ut sig från försörjningsstödsgrupperna. Att konstruera gränser innebär då att hålla fram skillnader och att med skillnaderna som utgångspunkt argumentera för en ojämn distribution av olika sorters resurser. En gränskonstruktion som handlar om identitet kan vara att gruppen gör ett svårare arbete och därför är värdefullare. I sin förlängning innebär det att de varken behöver ta ansvar för den andra gruppens mindre önskvärda egenskaper eller att de behöver dela med sig av gruppens resurser. I socialkontorsexemplet innebär behandlingsgruppernas konstruktion av gränser att de kan skilja ut sig från försörjningsstödsgrupperna och konstruera sig själva som mer värdefulla. Det öppnar också för att de bland annat kan göra anspråk på en högre lönesättning och en högre grad av handlingsfrihet i samarbetsituationer.

Det sammanhållande gränsarbetet innebär att skillnader ifrågasätts och därigenom att gränser dekonstrueras. En sammanhållande gränskonstruktion beträffande ekonomiska resurser kan då gå ut på att hävda att vi gör ett *lika* svårt arbete som de andra och därför skall ha *lika* hög lön. Dekonstruktion av gränser gör då att grupper kan få del av angränsande grupperingars identitetsmässiga, symboliska eller ekonomiska resurser. I socialkontorsexemplet menade försörjningsstödsgrupperna att de bedrev ett lika kvalificerat arbete, vilket alltså är ett sätt att

dekonstruera en gräns. Genom att påstå att det inte finns någon, i det här sammanhanget, relevant skillnad mellan grupperna skall båda grupperna också få åtnjuta samma typer och grader av resurser.

Privatiseringsdebatten kan också ses som ett sammanhållande gränsarbete. En skillnad mellan socialkontoret som mikropolitisk arena och de fackliga tidskrifterna var att i privatiseringsdebatten saknades en annan tydlig yrkesgrupp som motståndet riktades mot. En möjlig anledning till att det saknas ett tydligt externt hot i privatiseringsdebatten skulle kunna vara att det främsta hotet inte kom utifrån utan inifrån, där olika grupperingar hade olika uppfattningar om privatisering. De starkt polariserade åsikterna mellan förespråkare av och motståndare mot privatisering utgör förstås en påfrestning för socionomkollektivet. Gränsarbetet handlar kanske lika mycket om att hantera de inre spänningar professionen upplever mellan å ena sidan ett avantgarde som vill ha möjlighet att starta eget och å andra sidan traditionalister som ville behålla den starka statliga förankringen för socionomkollektivet. Privatiseringen presenterad som en ansvarstagande hjältinna eller en ansvarslös kapitalist kan då ses som den diskursiva lösningen för att hantera dessa motsättningar. Det är mer problemfritt att enas kring bilderna av privatisering som den ansvarslösa kapitalisten och den innovativa hjältinnan. Gränsarbetet i privatiseringsdebatten kan därför ses som ett sammanhållande gränsarbete i syfte att reducera de intraprofessionella gränser som tydliggjordes i debatten.

Det förefaller också som att det finns en dynamik mellan det särskiljande och det sammanhållande gränsarbetet eftersom det särskiljande gränsarbetet kan ha sammanhållande bieffekter. Att konstruera gränser mot psykologer kan också reducera eventuella spänningar bland socionomerna. Även det omvända förhållandet kan gälla, att det sammanhållande gränsarbetet har särskiljande bieffekter, alltså att ett framgångsrikt gränsarbete i privatiseringsdebatten också kan skapa tydligare gränser mot andra yrkesgrupper.

Avslutningsvis skulle jag vilja blicka framåt genom att peka ut några områden för framtida forskning om yrkesgrupper. För det första har avhandlingen beskrivit och analyserat gränsarbete som försökt att upprätthålla eller ifrågasätta *etablerade* professionsstrukturer. Av särskilt intresse för framtida studier av professionellt gränsarbete är därför att beskriva, analysera, och jämföra detta gränsarbete i yrkesfält som är under etablering. Vilka gränsprocesser förekommer under tidiga skeenden av professionella fälts konstituering och

etablering? Vilka likheter och skillnader finns det då i jämförelse med mer etablerade yrkesfält?

För det andra vore det också angeläget att fortsätta att utforska dynamiken mellan professioner och organisationer där nya styrningsideal och förväntningar på professionella utövare gör sig gällande. Denna dynamik kan säkert utforskas på flera olika sätt men en väg att gå vore att fortsätta att utveckla begreppen organisations- och yrkesprofessionalism. Dessutom är det av intresse att rent empirisk utforska hur professionella grupper handskas med den organisatoriska professionalismens inflytande. De nya styrningsideologierna kan ses som ett svar på en förtroendekris för professionella gruppers sätt att hantera sin yrkesutövning. Hur hanterar professionella grupper detta? Vad gör de för att återskapa det förtroende som de tidigare haft i kraft av att vara professionella?

Referenser

- Abbott, A. (1988). *The system of professions: An essay on the division of expert labor*. University of Chicago Press.
- Abbott, A. (1995a). Boundaries of social work or social work of boundaries? *The Social Service Review*, 69(4), 545-562.
- Abbott, A. (1995b). Things of boundaries. *Social Research*, 62(4), 857-885.
- Abbott, A. (1997). Of time and space: The contemporary relevance of the Chicago School. *Social Forces*, 75(4), 1149-1182.
- Abbott, P., & Meerabeau, L. (1998). Professionals, professionalization and the caring professions. I P. Abbott & L. Meerabeau (Red.), *The sociology of the caring professions*. London: UCL Press.
- Aili, C. (2002). *Autonomi, styrning och jurisdiktion: Barnmorskors tal om arbetet i mödrahälsovården: Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet*.
- Alvesson, M., & Kärreman, D. (2000). Taking the linguistic turn in organizational research: Challenges, responses, consequences. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 36(2), 136-158.
- Alvesson, M., & Sköldberg, K. (2000). *Reflexive methodology: New vistas for qualitative research*. London: Sage.
- Austin, J. L. (1962). *How to do things with words*. Oxford: Clarendon Press.
- Baumgarten, S., & Corneliussen, E. (1986). *Vi behöver varandra: En historiebok om SKTF: 1936-1986*. Stockholm: Sveriges Kommunal tjänstemannaförbund.
- Bergmark, A., & Lundström, T. (2006). Mot en evidensbaserad praktik? - Om färdriktningen i socialt arbete. *Socialvetenskaplig tidskrift*(2).
- Bergmark, Å., & Lundström, T. (2005). En sak i taget? Om specialisering inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg. *Socialvetenskaplig Tidskrift*, 12(2-3).
- Berntsson, P. (2006). *Läraryrket, förskollärare och statushöjande strategier: Ett könsperspektiv på professionaliseringen: Institutionen för Sociologi, Göteborgs Universitet*.
- Bertilsson, M. (1990). The welfare state, the professions and citizens. I R. Torstendahl & M. Burrage (Red.), *The formation of professions: Knowledge, state and strategy*. London: Sage.
- Billquist, L. (1999). *Rummet, mötet och ritualerna: En studie av socialbyrå, klientarbetet och klientskapet: Institutionen för Socialt Arbete, Göteborgs Universitet*.
- Blom, B. (1998). *Marknadsorientering av socialtjänstens individ- och familjeomsorg: Om villkor, processer och konsekvenser: Institutionen för Socialt Arbete, Umeå Universitet*.
- Brannen, J. (2004). Working qualitatively and quantitatively. I C. Seale, G. Gobo, J. F. Gubrium & D. Silverman (Red.), *Qualitative research practice*. London: Sage.
- Brante, T. (1987). Sociologiska föreställningar om professioner. I U. Bergryd (Red.), *Den sociologiska fantasin: Teorier om samhället*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Brante, T. (1990). Professional types as a strategy of analysis. I M. Burrage & R. Torstendahl (Red.), *Professions in theory and history: Rethinking the study of the professions*. London: Sage.
- Broadbent, J., Dietrich, M., & Roberts, J. (1997). The end of the professions? I J. Broadbent, M. Dietrich & J. Roberts (Red.), *The end of the professions: The restructuring of professional work*. London: Routledge.

- Bucher, R., & Stelling, J. (1969). Characteristics of professional organizations. *Journal of Health and Social Behavior*, 10(1), 3-15.
- Bucher, R., & Strauss, A. (1961). Professions in process. *The American Journal of Sociology*, 66(4), 325-334.
- Burau, V. (2005). Comparing professions through actor-centred governance: Community nursing in Britain and Germany. *Sociology of Health and Illness*, 27(1), 114-137.
- Burns, T. (1961). Micropolitics: Mechanisms of institutional change. *Administrative Science Quarterly*, 6(3), 257-281.
- Burrage, M., Jarausch, K., & Siegrist, H. (1990). An actor-based framework for the study of the professions. I M. Burrage & R. Torstendahl (Red.), *Professions in theory and history: Rethinking the study of the professions*. London: Sage.
- Burrage, M., & Torstendahl, R. (Red.). (1990). *Professions in theory and history: Rethinking the study of the professions*. London: Sage.
- Byberg, I. (2002). Kontroll eller handlingsfrihet? En studie av organiserings betydelse i socialbidragsarbetet: Stockholms Universitet.
- Cannan, C. (1972). Social workers: Training and professionalism. I T. Pateman (Red.), *Counter course*. Harmondsworth: Penguin.
- Carlsson, B. (2003). Så blir det hjälp: Om hjälpprocesser i socialt arbete: Göteborgs Universitet, Institutionen för Socialt arbete.
- Carr-Saunders, A. M., & Wilson, P. A. (1933). *The professions*. Oxford: Clarendon Press.
- Castro, F. W. (1992). Bortom den nya medelklassen: Durkheim och de moderna professionella yrkesgrupperna. Stockholm: Symposium Graduale.
- Collins, R. (1979). *The credential society: An historical sociology of education and stratification*. New York: Academic Press.
- Collins, R. (1990a). Market closure and the conflict theory of the professions. I M. Burrage & R. Torstendahl (Red.), *Professions in theory and history: Rethinking the study of the professions*. London: Sage.
- Collins, R. (1990b). Market dynamics as the engine of historical change. *Sociological Theory*, 8(2), 111-135.
- Dahle, R. (2008). Profesjon og kjønn. I A. Molander & L. I. Terum (Red.), *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Davies, C. (1983). Professionals in bureaucracies: The conflict thesis revisited. I R. Dingwall & P. Lewis (Red.), *The sociology of professions: Lawyers, doctors and others*. London: Macmillian.
- Davies, C. (1996). The sociology of professions and the professions of gender. *Sociology*, 30(4), 661-678.
- Dellgran, P., & Höjer, S. (2000). Kunskapsbildning, akademisering och professionalisering i socialt arbete: Institutionen för Socialt Arbete, Göteborgs Universitet.
- Dellgran, P., & Höjer, S. (2003). En delad och ambivalent profession. *Socionomers attityder till privatisering av socialt arbete. Socionomens forskningssupplement*(4).
- Dellgran, P., & Höjer, S. (2005a). Privatization as professionalization? Attitudes, motives and achievements among Swedish social workers. *European Journal of Social Work*, 8(1), 39-62.
- Dellgran, P., & Höjer, S. (2005b). Rörelser i tiden: Professionalisering och privatisering i socialt arbete. *Socialvetenskaplig tidskrift*(2-3), 246-267.
- Denzin, N. K. (1978). *The research act: A theoretical introduction to sociological methods* (2 ed.). New York: McGraw-Hill.
- DiMaggio, P., & Powell, W. W. (1983). The ironcage revisited: Institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields. *American Sociological Review*, 48(2), 147-160.

- Dingwall, R. (1999). Professions and social order in global society. *International Review of Sociology*, 9(1), 131-140.
- Durkheim, E. (1964). *The division of labor in society*. New York: Free Press.
- Eriksson-Zetterquist, U., Kalling, T., & Styhre, A. (2005a). Den moderna organisationen: Byråkratin. I *Organisation och organisering*. Malmö: Liber.
- Eriksson-Zetterquist, U., Kalling, T., & Styhre, A. (2005b). *Organisation och organisering* (1 ed.). Malmö: Liber.
- Evans, T., & Harris, J. (2004). Street-level bureaucracy, social work and the (exaggerated) death of discretion. *British Journal of Social Work*, 34, 871-895.
- Evertsson, L., & Lindqvist, R. (2005). Welfare state and woman's work: The professional projects of nurses and occupational therapists in Sweden. *Nursing Inquiry*, 12(4), 256-268.
- Evetts, J. (1999a). Professional identities: State and international dynamics in engineering. I I. Hellberg, M. Saks & C. Benoit (Red.), *Professional identities in transition: Cross-cultural dimensions*. Södertälje: Almqvist & Wiksell.
- Evetts, J. (1999b). Professionalisation and professionalism: Issues for interprofessional care. *Journal for Interprofessional Care*, 13(2), 119-128.
- Evetts, J. (2003a). Reinterpreting professionalism: As discourse of social control and occupational change. I L. G. Svensson & J. Evetts (Red.), *Conceptual and comparative studies of continental and anglo-american professions*. Södertälje: Almqvist & Wiksell International.
- Evetts, J. (2003b). The construction of professionalism in new and existing occupational contexts: Promoting and facilitating occupational change. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 23(4/5), 22-35.
- Evetts, J. (2006a). The sociology of professional groups. *Current Sociology*, 54(1), 133-143.
- Evetts, J. (2006b). Trust and professionalism: Challenges and occupational changes. *Current Sociology*, 54(4), 515-531.
- Evetts, J. (2007). Professionalism and managerialism: Organizational control 'from a distance'. Paper presenterat på 8th Conference of the European Sociological Association: Conflict, Citizenship and Civic Society.
- Evetts, J., & Wilson, K. (2005). Different interpretations of professionalism: The professionalization of foster care in the UK. *Knowledge, Work and Society*, 3(2), 59-80.
- Fairclough, N. (2001). Critical discourse analysis as a method in social scientific research. I R. Wodak & M. Meyer (Red.), *Methods of critical discourse analysis*. London: Sage.
- Fairclough, N., & Wodak, R. (1997). *Critical discourse analysis*. I T. A. Van Dijk (Red.), *Discourse as social interaction*. London: Sage.
- Feldman, M. S. (1995). *Strategies for interpreting qualitative data*. Thousand Oaks: Sage.
- Fine, G. A. (1984). Negotiated orders and organizational cultures. *Annual Review of Sociology*, 10, 239-262.
- Flexner, A. (1915). Is social work a profession? *School and Society*, 1(26), 901-911.
- Fournier, V. (1999). The appeal to "professionalism" as a disciplinary mechanism. *The Sociological Review*, 47(2), 280-307.
- Fournier, V. (2000). Boundary work and the (un)making of the professions. I N. Malin (Red.), *Professionalism, boundaries and the workplace*. London: Routledge.
- Freidson, E. (1975). The division of labor as social interaction. *Social Problems*, 23(1), 305-313.
- Freidson, E. (2001). *Professionalism: The third logic*. University of Chicago.
- Gadamer, H.-G. (2006). Classical and philosophical hermeneutics. *Theory, Culture and Society*, 23(1), 29-56.

- Gentner, D. (1983). Structure-mapping: A theoretical framework for analogy. *Cognitive Science*, 7(2), 155-170.
- Gerhardt, U. (2000). Ambivalent interactionist: Anselm Strauss and the "Schools" of Chicago sociology. *The American Sociologist*, Winter, 34-63.
- Gibbs, R. W. J. (1999). *Researching metaphor*. I L. Cameron & G. Low (Red.), *Researching and applying metaphor*: Cambridge University.
- Gieryn, T. F. (1983). Boundary-work and the demarcation of science from non-science: Strains and interests in professional ideologies of scientists. *American Sociological Review*, 48(6), 781-795.
- Gieryn, T. F. (1995). Boundaries of science. I S. Jasanoff, G. E. Markle, J. C. Petersen & T. Pinch (Red.), *Handbook of science and technology studies*. London: Sage.
- Gieryn, T. F. (1999). *Cultural boundaries of science: Credibility on the line*: University of Chicago.
- Gramsci, A. (2001). Selections from the prison notebook of Antonio Gramsci [Electronic Version].
<http://ezproxy.ub.gu.se/login?url=http://site.ebrary.com/lib/gubselibrary/Doc?id=10015105>.
- Greenwood, E. (1957). Attributes of a profession. *Social Work*, 2, 45-55.
- Hallberg, M., & Bragesjö, F. (2003). *Konflikt eller konsensus?: Om kontroversstudier som forskningsfält*. Stockholm: Forskningsrådet för Arbetsliv och Socialvetenskap (FAS).
- Halliday, T. C. (1987). *Beyond monopoly: Lawyers, state crises and professional empowerment*: University of Chicago.
- Hanlon, G. (1998). Professionalism as enterprise: Service class politics and the redefinition of professionalism. *Sociology*, 32(1), 43-63.
- Hanlon, G. (1999). *Lawyers, the state and the market: Professionalism revisited*. London: Macmillian.
- Hasenfeld, Y. (1983). *Human service organizations*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Hasenfeld, Y. (1992). The nature of human service organizations. I Y. Hasenfeld (Red.), *Human services as complex organizations*. Newbury Park: Sage.
- Hellberg, I. (1999). Altruism and utility: Two logics of professional action. I I. Hellberg, M. Saks & C. Benoit (Red.), *Professional identities in transition: Cross-cultural dimensions*. Södertälje: Almqvist & Wiksell.
- Henriksson, L., Wrede, S., & Bureau, V. (2006). Understanding professional projects in welfare service work: Revival of old professionalism? *Gender, Work and Organization*, 13(2), 174-192.
- Hughes, E. C. (1963). Professions. *Daedalus*, 92(4).
- Hughes, E. C. (1994). The humble and the proud: The comparative study of occupations. I L. A. Coser (Red.), *On work, race, and the sociological imagination*: University of Chicago.
- Hydén, L.-C. (1997). The institutional narrative as drama. I B.-L. Gunnarsson, P. Linell & B. Nordberg (Red.), *The construction of professional discourse*. London: Longman.
- Hydén, M. (2008). Evidence-based social work på svenska: Att sammanställa systematiska kunskapsöversikter. *Socialvetenskaplig tidskrift*(1).
- Högskoleverket. (2003). *Social omsorgsutbildning och socionomutbildning: En översyn*. Stockholm.
- Janesick, V. J. (2004). The dance of qualitative research design. I N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Red.), *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks: Sage.
- Johansson, R. (1992). *Vid byråkratins gränser: Om handlingsfrihetens organisatoriska begränsningar i klientrelaterat arbete*. Lund: Arkiv.

- Johansson, S. (2005). Socialtjänstens organisation som forskningsobjekt. *Socialvetenskaplig tidskrift*(2-3).
- Johnson, T. (1972). *Professions and power*. London: Macmillan.
- Johnson, T. (1977). The professions in the class structure. I R. Scase (Red.), *Industrial society: Class cleavage and control*. New York: St. Martin's Press.
- Jönsson, S. (2007). Role conflicts among treatment assistants. I C. Aili, L.-E. Nilsson, L. G. Svensson & P. Denicolo (Red.), *In tension between organization and profession*. Lund: Nordic Academic Press.
- Krause, E. A. (1971). *The sociology of professions*. Boston: Little, Brown and Company.
- Krause, E. A. (1996). *Death of guilds: Professions, states and the advance of capitalism, 1930 to the present*. New Haven: Yale University.
- Kuhlman, E. (2003). Gender differences, gender hierarchies and professions: An embedded approach to the German dental profession. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 23(4/5), 80-96.
- Kuhlman, E. (2006a). *Modernizing health care: Reinventing professions, the state and the public*. Bristol: Policy Press.
- Kuhlman, E. (2006b). Towards 'citizen professionals': New patterns of professionalism in health care in Germany. *Knowledge, Work and Society*, 4(1).
- Kövecses, Z. (2002). *Metaphor: A practical introduction*. New York: Oxford University.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago.
- Langan, M., & Lee, P. (1989). *Whatever happened to radical social work? I Radical social work today*. London: Unwin Hyman.
- Larson, M. S. (1977). *The rise of professionalism: A sociological analysis*. Berkeley: University of California.
- Levin, C., Sunesson, S., & Swärd, H. (1998). *Behandling. I V. Denvall & T. Jacobson (Red.), Vardagsbegrepp i socialt arbete: Ideologi, teori och praktik*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Light, D. W. (1988). Turf battles and the theory of professional dominance. *Research in the Sociology of Health Care*, 7, 203-225.
- Liljegren, A. (2004). *Utvärderingsinstrument i socialt arbete - om valet mellan ASI och DOK*. I S. Höjer (Red.), *Forskning i praktikens tjänst*. Göteborg: Fou i Väst.
- Lipsky, M. (1976). *Toward a theory of street-level bureaucracy*. I W. D. Hawley & M. Lipsky (Red.), *Theoretical perspectives on urban politics*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Lipsky, M. (1980). *Street-level bureaucracy: Dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation.
- Lowe, G. R., & Reid, P. N. (Red.). (1999). *The professionalization of poverty: Social work and the poor in the twentieth century*. New York: Aldine de Gruyter.
- Lundenmark, T. (2003). *En särskild historia: Berättelsen om SSR*. Stockholm: Akademikerförbundet SSR.
- Ma, A., & Norwich, B. (2007). Triangulation and theoretical understanding. *International Journal of Social Research Methodology*, 10(3), 211-226.
- MacDonald, K. M. (1995). *The sociology of the professions*. London: Sage.
- Maines, D. R. (1977). Social organization and social structures in symbolic interactionist thought. *Annual Review of Sociology*, 3, 235-259.
- Malatesta, M. (2005). Comments on Sciulli. *Current Sociology*, 53(6), 943-946.
- Marshall, T. H. (1963). *The recent history of professionalism in relation to social structure and social policy*. I *Sociology at the crossroads*. London: Heineman.

- McClelland, C. E. (1990). *Escape from freedom? Reflections on German professionalization, 1870-1933*. I R. Torstendahl & M. Burrage (Red.), *The formation of professions: Knowledge, state and strategy*. London: Sage.
- Merton, R. K. (1940). Bureaucratic structure and personality. *Social Forces*, 18(4), 560-568.
- Merton, R. K. (1945). Role of the intellectual in public bureaucracy. *Social Forces*, 23(4), 405-415.
- Merton, R. K. (1994). Durkheim's "Division of labor in society". *Sociological Forum*, 9(1), 17-25.
- Minas, R. (2005). *Administrating poverty: Studies of intake organization and social assistance in Sweden*: Stockholms Universitet.
- Mintzberg, H. (1980). Structure in 5's: A synthesis of the research on organization design. *Management Science*, 26(3), 322-341.
- Mintzberg, H. (1999). *Structure in fives: Designing effective organizations*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Molander, A., & Terum, L. I. (2008). Profesjonsstudier: En introduktion. I A. Molander & L. I. Terum (Red.), *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Morgan, D. L. (1997). *Focus groups as qualitative research*. Thousand Oaks: Sage.
- Mumby, D. K. (1987). The political function of narrative in organizations. *Communication Monographs*, 54, 113-127.
- Mumby, D. K. (2004). Discourse, power and ideology: Unpacking the critical approach. I D. Grant, C. Hardy, C. Oswick & L. Putnam (Red.), *Organizational discourse*. London: Sage.
- Murphy, R. (1983). The struggle for scholarly recognition: The development of the closure problematic in sociology. *Theory and Society*, 12(5), 631-658.
- Murphy, R. (1988). *Social closure: The theory of monopolization and exclusion*. Oxford: Clarendon Press.
- Murphy, R. (1990). Proletarianization or bureaucratization: The fall of the professional? I R. Torstendahl & M. Burrage (Red.), *The formation of professions: Knowledge, state and strategy*. London: Sage.
- Månsson, S. A. (2000). Kunskapsutvecklingen inom socialtjänsten och den akademiska forskningen - Drar vi åt samma håll? *Socionomen*(8).
- Navarro, V. (1974). A critique of the present and proposed strategies for redistributing resources in the health sector and a discussion of alternatives. *Medical Care*, 12(9), 721-742.
- Navarro, V. (1976). *Medicine under capitalism*. London: Croom Helm.
- Neuendorf, K. A. (2002). *The content analysis guidebook*. London: Sage.
- O'Donnell, W. (1967). Is social insurance a profession? *The Journal of Risk and Insurance*, 34(3), 417-422.
- Olgati, V. (2003). Geo-political constructionism: The challenge of Europe to the comparative sociology of professions. I L. G. Svensson & J. Evetts (Red.), *Conceptual and comparative studies of continental and anglo-american professions*: Göteborg University, Department of Sociology.
- Parding, K. (2007). Upper secondary teachers' creation of discretionary power: The tension between profession and organisation: Luleå Universitet.
- Parkin, F. (1979). *Marxism and class theory: A bourgeois critique*. London: Tavistock.
- Parsons, T. (1939). The professions and social structure. *Social Forces*, 17(4), 457-467.
- Payne, M. (2005). *Modern social work theory* (3 ed.). New York: Palgrave Macmillian.
- Perrow, C. (1986). *Complex organizations: A critical essay* (3 ed.). New York: Random House.

- Pettersson, U. (2001). Socialt arbete, politik och professionalisering: Den historiska utvecklingen i USA och Sverige. Stockholm: Natur och Kultur.
- Potter, J. (1996a). Attitudes, social representations and discursive psychology. I M. Wetherell (Red.), *Identities, groups and social issues*. London: Sage.
- Potter, J. (1996b). Discourse analysis and constructionist approaches: Theoretical background. I J. T. E. Richardson (Red.), *Handbook of Qualitative Research Methods for Psychology and the Social Sciences*. Leicester: British Psychological Society.
- Potter, J. (2003). Discourse analysis and discursive psychology. I P. M. Camic, J. E. Rhodes & L. Yardley (Red.), *Qualitative research in psychology*. Washington: American Psychological Association.
- Riessman, C. K. (1993). *Narrative analysis*. Newbury Park: Sage.
- Riffe, D., Fico, F. G., & Lacy, S. (1998). *Analyzing media messages: Using quantitative content analysis in research*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Ronby, A. (1987). Professionalismens två ansikten: En kritisk granskning av socionomernas strävan efter en ökad professionalisering. *Socionomen*(1), 37-39.
- Rothstein, B. (2002). *Vad bör staten göra? Om välfärdsstatens moraliska och politiska logik* (2 rev ed.). Stockholm: SNS.
- Sahlin, I. (1999). Diskursanalys som sociologisk metod. I K. Sjöberg (Red.), *Mer än kalla fakta: Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Saks, M. (1995). *Professions and the public interest: Medical power, altruism and alternative medicine*. London: Routledge.
- Sallnäs, M. (2000). *Barnavårdens institutioner: Framväxt, ideologi och struktur: Socialhögskolan, Stockholms Universitet*.
- Sallnäs, M. (2005). *Vårdmarknad med svårigheter – om privata aktörer inom institutionsvården för barn och ungdomar*. *Socialvetenskaplig tidskrift*(2-3).
- SCB. (2008). *Befolkningen 2000-2007, 25-64 år, fördelad efter utbildningsgrupp (SUN 2000) och kön*. In http://www.scb.se/statistik/UF/UF0506/2008A01a/Tab8_tidsserie.xls (Ed.): SCB.
- Schmitt, R. (2005). Systematic metaphor analysis as a method of qualitative research. *Qualitative Report*, 10(2), 358-394.
- Sciulli, D. (2005a). Continental sociology of the professions today: Conceptual contributions. *Current Sociology*, 53(6), 915-942.
- Sciulli, D. (2005b). Escaping without eliding an Atlantic divide, etymological and conceptual. *Current Sociology*, 53(6), 952-958.
- Scott, W. R. (1969). Professional employees in a bureaucratic structure: Social work. I A. Etzioni (Red.), *The semi-professions and their organization; Teachers, nurses, social workers*. New York: Free Press.
- Scott, W. R. (2003a). Organizations as rational systems. I *Organizations: Rational, natural, and open systems*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall.
- Scott, W. R. (2003b). *Organizations: Rational, natural, and open systems* (5. ed.). Upper Saddle River, New Jersey: Prentice-Hall.
- Scott, W. R. (2008). Lords of dance: Professionals as institutional agents. *Organization Studies*, 28(2), 219-238.
- Searle, J. R. (1969). *Speech acts: An essay in the philosophy of language*. London: Cambridge University.
- Specht, H., & Courtney, M. E. (1995). *Unfaithful angels: How social work has abandoned its mission*. New York: Free Press.
- SSR. (2008). Socionomauktorisering. från <http://www.akademssr.se/portal/page/portal/socionomauktorisering/krav>

- Strauss, A. L. (1979). *Negotiations: Varieties, contexts, processes, and social order*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Strauss, A. L. (1982). Social worlds and legitimation processes. I N. K. Denzin (Red.), *Studies in Symbolic Interaction*. London: Jai Press.
- Strauss, A. L. (1997). *Social organization of medical work* (2 ed.). New Brunswick, New Jersey: Transaction Publishers.
- Strauss, A. L., Schatzman, L., Bucher, R., Ehrlich, D., & Sabshin, M. (1981). *Psychiatric ideologies and institutions* (2 ed.). New Brunswick: Transaction.
- Strauss, A. L., Schatzman, L., Ehrlich, D., Bucher, R., & Sabshin, M. (1963). The hospital and its negotiated order. I E. Freidson (Red.), *The hospital in modern society*. New York: Free Press.
- Streeck, W. (2005). The sociology of labor markets and trade unions. I N. J. Smelser & R. Swedberg (Red.), *The handbook of economic sociology* (2 ed.). New York: Sage.
- Svensson, L. G. (2002a). Professionella villkor och värderingar: En sociologisk studie av akademiker i 1990-talets Sverige: Sociologiska Institutionen, Göteborgs Universitet.
- Svensson, L. G. (2002b). The quest for professionalism and the dialectic of individualism and collectivism in work organisations. *Knowledge, Work and Society*, 1, 107-128.
- Svensson, L. G., & Karlsson, A. (2008). Profesjoner, kontroll og ansvar. I A. Molander & L. I. Terum (Red.), *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Tengvald, K. (2001). *Kunskapsutvecklingen av socialt arbete - För klienternas bästa*. Socionomen(1).
- Terum, L. I. (1996). *Grenser for sosialpolitisk modernisering: Om fattighjelp i velferdsstaten*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Timmermans, S. (2008). Professions and their work: Do marked shelters protect the professional interests? *Work and Occupations*, 35(2), 164-188.
- Torgersen, U. (1972). *Profesjonssosiologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Torstendahl, R. (1990). Essential properties, strategic aims and historical development: Three approaches to theories of professionalism. I M. Burrage & R. Torstendahl (Red.), *Professions in theory and history: Rethinking the study of the professions*. London: Sage.
- Torstendahl, R. (2005). The need for a definition of 'professions'. *Current Sociology*, 53(6), 947-951.
- Van Dijk, T. A. (1995). Discourse semantics and ideology. *Discourse and Society*, 6(2), 243-289.
- Van Dijk, T. A. (1997). Discourse as interaction in society. I T. A. Van Dijk (Red.), *Discourse as social interaction*. London: Sage.
- Van Dijk, T. A. (1998a). *Ideology: A multidisciplinary approach*. London: Sage.
- Van Dijk, T. A. (1998b). Opinions and ideologies in the press. I P. Garrett & A. Bell (Red.), *Approaches to media discourse*. Oxford: Blackwell.
- Van Dijk, T. A. (2001). Critical discourse analysis. I D. Schiffrin, D. Tannen & H. E. Hamilton (Red.), *The handbook of discourse analysis*. Oxford: Blackwell.
- Weber, M. (1958). Bureaucracy. I H. H. Gerth & C. W. Mills (Red.), *From Max Weber: Essays in Sociology*. New York: Oxford University.
- Wetherell, M., & Potter, J. (1988). Discourse analysis and the identification of interpretative repertoires. I C. Antaki (Red.), *Analysing everyday explanation: A casebook of methods*. London: Sage.
- Wiklund, S. (2005). Social barnavård i nya former. Om marknadsorientering inom barnavårdsarbetet. *Socialvetenskaplig tidskrift*(2-3).
- Wilensky, H. L. (1964). The professionalization of everybody? *The American Journal of Sociology*, 70(2), 137-158.

- Wingfors, S. S. (2004). *Socionomyrkets professionalisering*: Sociologiska Institutionen, Göteborgs Universitet.
- Winther Jørgensen, M., & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Witz, A. (1986). *Patriarchy and the labour market: Occupational control strategies and the medical division of labour*. I D. Knights & H. Willmott (Red.), *Gender and the labour process*. Aldershot: Gower.
- Witz, A. (1992). *Professions and patriarchy*. London: Routledge.
- Wodak, R., & Meyer, M. (2001). *Methods of critical discourse analysis*. London: Sage.
- Wood, L. A., & Kroger, R. O. (2000). *Doing discourse analysis: Methods for studying action in talk and text*. Thousand Oaks, California: Sage.
- Woods, R. A. (1905). *Social work: A new profession*. *International Journal of Ethics*, 16(1), 25-39.
- Wrede, S. (2001). *Decentering care for mothers: The politics of midwifery and the design of Finnish maternity services*: Åbo Akademi.
- Wrede, S. (2008). *Unpacking gendered professional power in the welfare state*. *Equal Opportunities International*, 27(1), 19-33.
- Yin, R. K. (2003). *Case Study Research: Design and Methods*. London: Sage.
- Yrjälä, A. (2005). *Public health and Rockefeller wealth: Alliance strategies in the early formation of Finnish public health nursing*: Åbo Akademi.
- Åmark, K. (1989). *Öppna karteller och sociala inhägnader*. I S. Selander (Red.), *Kampen om yrkesutövning, status och kunskap: Professionaliseringens sociala grund*. Lund: Studentlitteratur.